

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

BAKALÁRSKÁ PRÁCE

Vývoj a organizace požární ochrany a Hasičského záchranného sboru ČR

Predkládá: Jirí Vítovec

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jiří VÍTOVEC
Osobní číslo: R10B0132P
Studijní program: B6804 Právní specializace
Studijní obor: Veřejná správa
Název tématu: Vývoj a organizace požární ochrany a Hasičského záchranného sboru
Zadávající katedra: Katedra veřejné správy

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Stručná charakteristika vývoje, proč a jak vzniklá požární ochrana, organizace všeobecně
3. Vývoj a organizace požární ochrany v českých zemích do r. 1918
4. Vývoj a organizace požární ochrany v českých zemích od r. 1918 do současnosti
5. Porovnání legislativy, zda je v dnešní podobě dostačující, klady a zápory z pohledu hasiče
6. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **cca 40 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

viz zvláštní seznam

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Tomáš Louda, CSc.**

Katedra veřejné správy

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

Prof. JUDr. Karel RÁKOSNÝ, CSc.
děkan

JUDr. Tomáš LOUDA, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 8. listopadu 2011

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jsem jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, leden 2012

.....

Podekování

Rád bych podekoval svému vedoucímu bakalářské práce JUDr. Tomáši Loudovi, CSc. za cenné rady a připomínky.

Obsah

Úvod.....	7
1. Prvopocátky požární ochrany ve svete	8
2. Vývoj a organizace požární ochrany v Českých zemích do r. 1918.....	10
2.1 Utváření prvních požárních rádu a pravidel hašení.....	10
2.2 Stanovení základních pravidel v prvních celozemských požárních rádech	14
2.3 Zemské zákony o požární ochraně.....	17
2.4 Vývoj a sjednocení dobrovolných hasičských sboru	22
2.5 Finanční podpora hasiců	27
2.6 Vznik prvních profesionálních hasičských sboru.....	28
3. Vývoj a organizace požární ochrany od roku 1918 až do současnosti.....	32
3.1 Formování požární ochrany v době Československé republiky	32
3.2 Období 2. světové války	35
3.3 Požární ochrana po 2. světové válce	41
3.4 Struktura a organizace požární ochrany v době socialismu	43
3.5 Změny v požární ochraně na konci 80. let.....	55
3.6 Porevoluční období	58
3.7 Současný stav požární ochrany	64
Záver.....	72
Resumé.....	74
Použitá literatura	75

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je Vývoj a organizace požární ochrany a Hasičského záchranného sboru. Mým cílem je o této problematice získat ucelený přehled a zachytit klíčové momenty v jednotlivých etapách dějin od prvních zmínek historického vývoje, až po současnou dobu. Chci se venovat prvním začátkům požární ochrany od dob Přemyslovců v Českých zemích a zachytit tak prvotní formování určených skupin lidí pro tuto práci. Rovněž doufám, že získám povědomí o prvních právních předpisech.

Svou práci se chci přes plynulé přechody historických dob dostat k současnému stavu a podrobně se venovat stejným právním předpisům, které výrazným způsobem ovlivnily další vývoj, jak v dobrovolných, tak profesionálních organizacích. Postupně se pokusím zachytit vzrůstající práva a povinnosti jednotlivých subjektů v této oblasti. Zároveň nastíním vazby mezi vznikající požární ochranou a státním či samosprávným zřízením v jednotlivých časových úsecích, a analyzuji je.

V historickém vývoji hodlám dále pokračovat do dob Rakouska – Uherska, kdy vznikaly první dobrovolné spolky a zakládaly se první hasičské sbory. Poté chci zachytit vývoj po první světové válce a po vzniku samostatného Československého státu. Další fází bude období protektorátu a doba socialismu. Poslední část věnuji porevolucnímu vývoji, kdy se uskutečňoval přechod k demokracii, tržní ekonomice, měnily se formy financování a řízení složek požární ochrany. Rád bych i vysvětlil strukturu hasičského záchranného sboru a jeho úkoly. Svou práci chci celkově sjednotit materiály týkající se této problematiky a tím si rozšířit i své povědomí a znalosti.

1. Prvopocátky požární ochrany ve světě

Objevení ohně umožnilo lidem nové možnosti od přípravy pokrmu, vyhrátí jeskyne či prostého příbytku, až po výrobu nástroje pro každodenní potřebu. Tento přírodní živel se ale brzy ukázal být také nebezpečím, které může vše živé, a užitečné zničit během několika vteřin.

Proto se muselo lidstvo začít organizovat do skupin, které měly tento úkaz přírody zastavit, aby se předešlo ztrátám na životě i majetku. K tomu jim dopomáhaly první taktické metody, technika a právní předpisy. Nejstarší zmínky o boji s ohněm sahají do 2. stol. př. n. l.¹ do Alexandrie a období Římské říše, kde v roce 24. př. n. l. vznikaly první organizované oddíly pod názvem vigilové (ostrážití), který pretrval, až do dnešní podoby v Itálii pod názvem Vigili del fuoco, což v překladu znamená hasiči. Tyto jednotky zřídil císař Augustus na základě nicivých požárů a čítaly kolem sedmi tisíc mužů, kteří byli rozmístěni do jednotlivých okresů po celé říši. Tyto uniformované oddíly se dělily na kohorty², které měly své velitele, lékaře a další vojenské hierarchické úsp jako např. nosiče vody (aquarii) a vylévace vody (siphonarii). Příslušníci těchto kohort sídlili v požárních stanicích v jednotlivých regionálních městech a dostávali pevnou mzdu. Byli podrobeni potřebnému výcviku a vybaveni pracovním náradím v podobě seker, vedrů a žebříků. Vedle profesionálního sboru se objevily i dobrovolné hasičské jednotky z řad remeslníků, jejichž členové byli za své skutky od císaře osvobozeni od všech veřejných daní. Nicivé požáry i přes tato opatření likvidovaly Řím, jako když v roce 64 n.l. podlehl ohni dvě třetiny města. Po pádu římské říše došlo k zániku hasičských jednotek a k jejich zapomenutí.

Z evropských dějin byla první zemí Anglie, která se v r. 1086 začala bránit požárům legislativou a vydala zákon narizující po stanovené noční hodině uhasit otevřené ohně a svíce. Dále roku 1189 vydal primátor Londýna Henry Fitzalwin městskou vyhlášku, která narizovala mezery mezi domy a upravovala stavební materiál tak, že dřevo se nahradilo kamenem a sláma za bridlici jako střešní krytina. I v Londýně však došlo k několika nicivým požárům, např. v roce 1212 zahynulo na 3 000 lidí. K dalšímu obratu v požární ochraně došlo až na počátku novověku po velkém požáru Londýna dne 2. září 1666, kdy bylo zničeno na 13 000 budov, 84 kostelů, 44 cechovních budov a 100 000 Londýnanů bylo bez přístřeší.³ Během

¹ Wallington, N. Hasičské automobily & historie hasičství, s. 16.

² tzn. soukromé jednotky římských vojevůdců, později nazývané *cohortes praetoriae* (http://cs.wikipedia.org/wiki/Pretori%C3%A1nsk%C3%A1_garda)

³ Wallington, N. Hasičské automobily & historie hasičství, s. 18.

následujících 50. let se ve Velké Británii vybudovaly první hasičské sbory, které daly základ celé Evropě. Následovala Francie, kde „Brigade de Sapeurs-Pompiers“ založil Napoleon Bonaparte z jedné z divizí francouzské armády. Tato vlna se přenesla i na Nový kontinent do Severní Ameriky, kde nejprve vznikaly první dobrovolné sbory v roce 1733 v Bostonu a v roce 1774 v New Yorku, kde byl u zrodu i George Washington.⁴

Opet se začala vyvíjet organizace jednotlivých sborů, k jednotek s taktickými postupy a technika na samotný výkon činnosti. Tyto vedomosti se dostávaly i do českých zemí, kde se začaly hojně využívat.

⁴ Wallington, N. Hasičské automobily & historie hasičství, s. 21.

2. Vývoj a organizace požární ochrany v Českých zemích do r. 1918

2.1 Utváření prvních požárních rádu a pravidel hašení

První organizační a správní normy týkající se bezpečnosti měst a osad na území Čech a Moravy spadají do období Přemyslovců. Tento vývoj probíhal s rozvojem obydlí a remeslné výroby, kdy se zvětšoval počet obyvatel ve městech. Za určení polohy města pro výstavbu a projektovou dokumentaci byl zodpovědný lokátor⁵. Města byla formována dle franckého vzoru, kde byly domy v hradebním opevnění natesnány blízko sebe. Z větší části měly střešní krytinu ze slámy či dřevěných šindelů, což napomáhalo k rychlému šíření požáru z domu na dům. Dalším nebezpečím v domech a hospodářských staveních byla místa, ve kterých probíhala práce s ohněm nebo se ukládal horlavý materiál jako seno, sláma a dříví.

Za ochranu ve státě zodpovídal kníže, který převáдел zodpovědnost za bezpečnost na hradební správu. Tento systém na celém území vlády zavedl v 10. stol. Boleslav I.⁶ Země byla rozdělena na hradební okrsky, kde byl v čele hradební správce, který řídil práci úředníků. O bezpečnost kolem správy se starali birici a strážci pod vedením vilikuse⁷. Byly stanoveny rády, které řešily bezpečnost. Preventivní opatření po požárech čtyřiceti kostelů zavedl v 11. stol. kníže Spytihnev II., jenž je dal strážit hlídkou.⁸ Za hospodářského rozmachu ve 12. a 13. stol. vznikala středověká města, ve kterých měla společnost kolektivní práva a povinnosti. Jednotlivec se přizpůsoboval potřebám všeho obyvatelstva. Mešťané a celádka museli předcházet požárům opatrným zacházením s ohněm. Městskou správu a soudnictví řídil královský rychtář a od 2. pol. 13. stol. spolupracoval s městskou radou, která byla volena jako poradní orgán z rad měšťanů. Likvidaci požáru měl za úkol koordinovat rychtář se svými pomocníky. Pro tuto činnost byla vydána rada norem a nařízení. Při požáru nebo jiném nebezpečí sloužilo k povolání pomoci zvolání „Nestojte!“, kdy měl každý občan povinnost zakřičet. Zákon o požární ochraně vydal roku 1278 Přemysl Otakar II., byly v něm zaneseny přísné tresty za nekázené při požárech a upálení za žhárství. Král také pronesl výrok, že kdo hasí sousedův dům, chrání i sám sebe.⁹

⁵ Lokátor pocházel z různých společenských vrstev, pro jeho zarazení do funkce byla určující zkušenost a organizační schopnosti. (Nitra)

⁶ Nitra, J. Ohně a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 19.

⁷ správce knížecího statku, později nahrazený purkrabím.

⁸ Nitra, J. Ohně a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 19.

⁹ Tamtéž, s. 21.

Další nařízení pricházela ve 14. stol. po veľkých požárech mest a opet se zabývala jak prevencí, tak i likvidací události. Požární rády si vydávala mesta a majitelé panstvích jednotlivě a nezávisle s územní působností. V Praze bylo vydáno nařízení k hašení ohně tzv. statut „O ohni“ v originálu pod názvem „De Igne“, byly zde dány povinnosti jak občanům, tak celým cechům. K tomu náležel další statut „Oznamování požáru“ a spis „Krádež při požáru“. Občané a pracovníci cechu měli za povinnost opatrovat ohen a museli mít náradí na jeho zdolávání v případě jeho rozšíření mimo ohniště, což byly hlavně trhací háky na strhávání budov. Pomáhat měli i kupci a vozkové, pod trestem, že jim jinak bude odebráno zboží či kone a budou vyhnáni z mesta bez možnosti návratu. Požární rád vznikl také v Brně, kde ho 29. září 1356 schválila městská rada. Dalším místem je Český Krumlov. Tam latinsky psané protipožární instrukce vydal 26. dubna 1388 Jan z Rožumberka.¹⁰ Je v nich uvedeno, že čtyři poverené osoby prohlédnou vždy po čtyřech týdnech všechny domy a kde bude zjištěno nebezpečí požáru, nařídí pod pokutou nápravu do určitého termínu. Tyto instrukce rozšířil a potvrdil 20. července 1443 Oldřich z Rožumberka v městském rádu.¹¹ Konšelé s rychtářem prováděli kontroly domu se zaměřením na komíny, topeniště a uskladněný horlavý materiál. Zjištěné stavební závady měly být ihned odstraněny a opraveny. Pokud tak neucínil, být viník veznen, byl mu odebrán majetek nebo celý dum, který byl posléze obsazen novým majitelem. Kdo se provinil žhárstvím, byl zpravidla nejdříve mucen a pak upálen. Tímto způsobem už trestalo římské právo. Mucení probíhalo odtrháváním částí tela kleštěmi, odstranováním koncetin, drením, pálením, postříkáváním žhavým olejem a dušením kourem. Upalování mohlo být i pomalé pecení tela na kulech nebo rychlé na hranici. Tyto tresty nebyly však jenom za žhárství, ale i za vyhrožování podpálením nebo za krádeže při požáru. Pro omezení těchto krádeží byl v městském rádu zanesen zákaz přístupu k požáru cizím a neznámým lidem.

První evidovaný žhár v Cechách byl Blolog z Vrešova, a to již v roce 845. Zminuje se o něm ve své kronice Hájek z Libocan. Největší škody ohněm byly však způsobeny armádou a jejich vládce, ne vždy se však jednalo o válečný konflikt. Kníže Bretislav I. zavedl roku 1041 zvyk, kdy při cestě k císařskému dvoru zapaloval vesnice a dával tak na vedomí svůj příjezd. Jeho nástupci Bretislavu II. vyjíždělo radeji dvoranstvo vstríc.¹² Žhárství probíhalo i při náboženských nepokojích, a to zejména při židovských pogromech. Tresty v těchto případech však nepadly, protože se jednalo o jednání ve věci správného náboženství. V roce

¹⁰ Budík, F. a kol. Dejiny požární ochrany Český Krumlov, s. 10.

¹¹ Tamtéž, s. 10.

¹² Nitra, J. Ohně a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 148.

1389 tak bylo vypáleno celé židovské město v Praze. K nejménějším žhárám patřili žebráci a tuláci, kteří se mstili za vyhnání z města a neposkytnutí almužny. V pozdějších dobách bylo v trestním zákoníku ustanovení o šíření potulky. Velkým pomocníkem žháru se stalo kresadlo v 16. stol., jenž mělo troudu obohaceno o dusičnan sodný a poté, v roce 1827, vynález zápalek panem Johnem Wolkerem v Anglii.¹³

Od 15. stol. se statuta a požární rady nevyznačovaly jen trestáním, vedením zásahu, prevencí a povinnostmi. Městské rady zavedly náhrady a platby za aktivní účast při požáru i odškodnění a úlevy na daních. V Berouně bylo v roce 1512 hasičům při zásahu na účet města podáváno pivo.¹⁴ I v jiných městech se zvýhodňoval včasný příjezd či přícho k události. Kdo přijel s povozem jako první, obdržel pět kop grošu, druhý dvacet grošu a třetí patnáct. Zvýhodnění byli i peší, ten kdo se dostavil první se džberem, dostal 20 grošu, a kdo donesl žebřík tak 30 grošu. Tyto výdaje se zapisovaly v evidenci města. Proplácelo se i poškozené oblečení. Naopak ten, kdo se na místo dostavil s nevhodným prostředkem, jako byl např. pytel nebo mošna, byl potrestán pokutou 15 grošu. Nová opatření byla použita na pomoc vyhořelým. Pokud vyhořelo město nebo jeho čtvrť, mohl zemský snem nebo majitel obce na základě žádosti udělit danové úlevy. Tento žádostem bylo zpravidla vyhověno a nezářka se stalo, že k danovým úlevám přibyl i penežitý dar. Tak tomu bylo i v Táboře roku 1560, kdy císař Ferdinand I. dal městu 2000 kop míšenských. Před ním roku 1515 král Vladislav Jagellonský odpustil Mostu dane na deset let a po dobu pěti let vyplácel 500 kop z královské pokladny. Bylo jim ponecháno královské clo a dostávali 1000 podpory od ostatních královských měst. Města si vypomáhala i mezi sebou, posílala si zásoby a peníze. Město Litomyšl roku 1560 obdrželo od okolních měst několik vozů hrachu, chleba, cibule, soli a piva. Byla uskutečnena i penežní sbírka a každý občan Litomyšle dostal po 18 groších.¹⁵

Od 16. stol. se začala zdokonalovat organizace u zásahu. Bylo předepsáno patřičné vybavení zúčastněných osob a došlo k základnímu rozdělení pravomocí a vytvoření hierarchie na principu nadřízenosti a podřízenosti. Vznikaly i první kontrolní orgány. Pocátkem bylo nařízení v protipožárních dokumentech, které ukládalo, aby měl každý dum ve výbave kožený korbek na vodu, žebřík a nástroje na strhávání horících budov a střeš. Dokumenty se týkaly i cechů, které měly vlastnit ruční stríkacký, žebříky a Radnice měly vlastní sklady s požárními náčiními, o které se staral desátník. Ten byl každé čtyři týdny kontrolován

¹³ Nitra, J. Ohně a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 156.

¹⁴ Tamtéž, s. 24.

¹⁵ Tamtéž, s. 29.

hejtmanem, zda má sverený materiál v porádku. Občané se měli dostavit k požáru s nádobou na vodu a sekerou.¹⁶ Nejprve mely hasební práce na starosti cechy a za cinnost zodpovídal kovár, který mel ve mestech svuj pomocný poradní orgán z kominického nebo zámečnického mistra. Pozdeji na radu prišli desátníci, zamestnanci mesta, kteří rídili cinnost u zásahu. Venovali se hlavne hasebním pracím a dohlíželi na pohyb osob u zásahu. Vytvářeli jako první hasická družstva o deseti mužích z rad obcanu a jednotlivých cechu. Veškerou zodpovednost za zásah mel hejtman, který spadal pod konšely a purkmistra. Ve velkých mestech bylo velení mezi desátníkem a hejtmanem funkce doplneno o padesátníka a setníka.¹⁷

Prevence byla rozšířena o funkci ponocného. Nejprve vykonávali nocní hlídku mešťané, a to bez rozdílu postavení. Toto zřízení jim však nevyhovovalo, tak za sebe začali posílat celedníky a jiné najaté osoby. Nakonec konšelé zřídili ponocného, jehož služba byla placena z daní na nocní službu a hlásky. Clovek, který toto zameání vykonával, musel být pozorný, strízlivý, zkušený a s dobrým zdravotním stavem. Hlídka probíhala na hlásných věžích, ale i v ulicích, a to nepřetržitě dvacet čtyři hodin. Ve velkých mestech bylo ponocných víc a na venkove sloužil zpravidla jen jeden. V nepřítomnosti rychtáře a písare mel některá práva, jako napr. právo zatýkací, a mohl při nedodržování nocního klidu ci loupežích zatýkat lidi a vsazovat je do vezení. Ve dne ponocný plnil pro mesto mimo hlídkové cinnosti ještě další úkoly. Při spatření požáru na hlásce ukazoval ve dne jeho smer červeným praporkem na dlouhém bidle a v noci lucernou s horící svíčkou. Vše bylo provázáno troubením na volský roh, bitím na zvony a voláním „horí“. Pokud spatřil požár při pochuzce, mohl vniknout do domu jakýmkoliv způsobem i s použitím násilí. Mel za povinnost vzbudit osoby a vyhlásit poplach. Kontrolní pochuzky mestem mely danou trasu a ponocní se na kontrolních místech ohlašovali troubením anebo stanoveným způsobem. Tímto opatřením konšelé z části zabranovali pracovní nekázni, jako bylo vasedávání a pití v hostincích. Lidé získávali také výhody, napr. za postavení hlásné veže ve svém dome byli majitelé nemovitosti i jejich potomci zbaveni všech robot a některých daní na základe rozhodnutí konšelu.¹⁸

¹⁶ Nitra, J. Ohen a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 30.

¹⁷ Tamtéž, s. 28.

¹⁸ Tamtéž, s. 142.

2.2 Stanovení základních pravidel v prvních celozemských požárních rádech

Klíčovým právním dokumentem doby byla „Práva městská Království českého a markrabství moravského“, která vyšla v roce 1579. Byla sepsána kanclérem Starého Mesta pražského Pavlem Kristiánem z Koldína, který se inspiroval římským právem a právníky z doby Karla IV. Pro sjednocení městského zákonodárství práva v roce 1697¹⁹ prohlášena za platná pro všechny české země a platila do tereziánských reforem. V tomto díle jsou mimo jiné uvedeny povinnosti občanů při vzniku požáru, jeho předcházení v podobě kontrol a dodržování správných stavebních postupů. Autor neopomenul ani tresty, včetně trestu smrti oběšením za krádeže při požáru nebo upálení pro žháře. Všeobecně se dá říci, že 16. a 17. stol. bylo zaměřeno hlavně na prevenci, která byla ovlivněna vypuknutím Tricetileté války v letech 1618-1648, kdy výrazně vzrostlo nebezpečí požáru. Nadále probíhaly kontroly komínů ve čtyřtýdenních intervalech a v tomto termínu probíhaly i jejich povinné opravy. Vnitřek komína se musel vymazat blátem z hlíny nebo maltou. Zvláštní pozornost byla věnována sladovnám, kde probíhalo sušení zrna pro výrobu piva a remeslným dílnám. Zakázán byl přenos otevřeného ohně z domu do domu. Chození s otevřeným světlem na puďu, do maštálí a chlévu. Zakázáno bylo i pečení ryb v otevřených nádobách, nocní žehlení či topení v kamnech nebo pecích po půlnoci. Zákazy platily i na vypalování porostu a sušení rostlin u kamen. Na domech se musely vyměnit došky ze slámy nebo rákosy za dřevěné šindele. Topeniště, kuchyně, popřípadě celé domy se měly stavět z kamene. Půdy hospodářských budov musely být opatřeny nádobami s vodou. Káde s vodou měly být v létě před obytným domem, v zimě zase ve světnici. Kontroly prováděli konšelé, hejtman a rychtář, později purkmistr. Všechny prohřešky proti těmto ustanovením byly trestány převážně pokutou. Vybraná částka putovala do městské pokladnice na nákup hasičského náradí a požárních stříkacích, které v této době dokázaly dopravit vodu do vzdálenosti až 30 metrů. K dopravě vody pro tyto účely sloužily jednoduché vodovodní rády, které se začaly budovat v 15. a 16. stol. Než vznikly vodovodní sítě, brala se voda z kašen, které se musely neustále doplňovat vodou a všechny vodní zdroje byly zaneseny v „Rádu hašení ohně“. O vodovodní systém se staral zamestnanec města, tzv. rounník, což byl dnešní instalatér a pracovník vodáren.²⁰

¹⁹ Frühwirth, J. Cimalová, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostravě, s. 14.

²⁰ Nitra, J. Ohně a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 137.

Prubeh událostí při požáru do 1. pol. 18. stol. se mohl vyvíjet tak, že ponocný při spatření požáru vyhlásil stanoveným způsobem poplach a na místo se dostavil hejtman, setníci a desátníci. Hejtman poté vyrozumel rounníka, aby do postižené oblasti dodával vodu. Desátníci se svými skupinami zahájili likvidaci požáru a remeslníci, zvyklí pracovat ve výškách, strhávali náradím strechu a vlévali z výšky do ohně vodu. Ostatní vytvořili vodní retez, prováděli hašení nebo záchranu osob, zvířat a majetku. Vozkové na místo dopravovali vodu a požární stríkacky. Dýchací cesty proti zplodinám horeň byly chráneny pouze šátkem namoceným v octu nebo vode. Lazebníci prováděli ošetření ranených. Z místa zásahu se mohlo odejít, až se souhlasem hejtmána, který řídil celou událost. Po zásahu byla vytvořena zpráva, která se zaslala na úrad, a proběhlo šetření příčiny požáru.

Lidé se také obraceli k náboženství a hledali ochranu u svatých patronu. Stavely se sochy sv. Floriána, ochránce před požáry a svatého Donáta, ochránce před blesky. Ohen z blesku byl považován za posvátný a smel se hasit pouze kozím mlékem nebo mlékem ženy v šestinedelí.²¹ Kneží při mších nabádali k opatrnosti při zacházení s ohnem. Na Tri krále se místnosti vykurovaly nebo vykrápely svecenou vodou a v pozdejší dobe se začala psát jména králu na dvěre, což pretrvalo do dnešni doby. Techto pover byla celá rada, napr. ohen se považoval za posvátný a na znamení dobré vule se do nej vhazoval chléb, mouka nebo vánoční skorápky.²²

K prelomu v požární ochrane dochází ve 2. pol. 18. stol. za reforem Marie Terezie a Josefa II. při prechodu na centrálně řízený stát. Vzni první celozemské požární rády. Dne 21. srpna 1751 je vydán Marií Terezií „Rád k hašení ohne pro mesta zemská, mestecka a dediny markrabství moravského“, který byl roku 1756 rozšíren i na Slezsko. Pro Cechy byl vydán v roce 1755 „Rád ohne pro království Ceské“. Rády celoplošne sjednocují a upresňují pokyny, predpisy a narízení. Vymezují pravidla sousedské pomoci, ohlášení požáru pres vyhlášení poplachu, až po likvidaci požáru. Za Marie Terezie dochází k velkému nárustu techto událostí. Cíсарovna došla k závěru, že se vytrácí snaha o pomoc mezi obcany a k požáru se nedostavuje dostatečný pocet lidí. Za tím videla i to, že pro nekeré je lepší ponechat dum shoret a mít úlevy na daních i robote. Proto byla zavedena povinnost sousedské pomoci, z každého domu se musel zúcastnit jeden muž. Pomoc byla aplikována nejen na sousedy v obci, ale i na okolní vesnice a mesta v hasebním obvodu, kterým vyhlašoval poplach posel na koni. Za porušení zmíneného narízení hrozilo až ctnáctidenni vezení.²³

²¹ Frühwirth, J. Cimalová, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostrave, s. 30.

²² Tamtéž, s. 28.

²³ Tamtéž, s. 15.

Velký pokrok v trestním řízení byl učiněn roku 1776 zákazem tortury, neboli práva útrpného, v celém soudnictví.

Plošně se ve všech obcích měla držet stráž ponocných a hlásných. Pokud byl v obci nedostatek vody pro hašení, musela být zřízena vodní nádrž nebo další studne. Kolem stavení museli hospodáři vysázet vrby a lípy, aby bránily šíření požáru z domu na dum. Další opatření se ztotožňovala s nařízeními z raného novoveku. Za období Marie Terezie a Josefa II. docházelo k rozvoji manufakturní výroby, zemědělství a obchodu, čímž se zvyšovalo nebezpečí vzniku požáru. Zmenami procházela i veřejná správa, která se začala zabývat problematikou požární ochrany v reakci na probíhající reformy. V návaznosti na Marii Terezii vydává Josef II. 7. září 1782 „Rád hašení ohně“, ve kterém upřesňuje činnost cechu při požáru a postupy k jeho předcházení. Dne 25. července 1785 vychází „Rád hašení ohně pro kraje“ a 24. ledna 1787 je vydán „Rád proti ohni pro zemská města a mestyse“ i „Rád k hašení ohně pro veřejnou krajinu“. Tyto rády byly v platnosti až do roku 1873, kdy byly vydány zemské zákony o požární policii. Obsahovaly pokyny k hašení, vyšetřování příčin požáru, tresty i odmeny a hrazení výdajů. Podrobně byla zpracována i protipožární prevence. Stavby musely být postaveny pouze v souladu se stavebními a požárními předpisy na základě vrchnostenského povolení. Narizovalo se stavět pouze zdené domy, komíny a chlévy. U nových domů musely být vybudovány studne. Mezi domy byla stanovena vzdálenost min. 1,9 m. Klenuté stodoly a sušárny bylo dovoleno stavět jen na periferiích měst a vesnic. Na puđách se nesměly stavět sveticnice.²⁴

Mesta musela vlastnit pojízdné nebo kovové požární stríkácky, vozy k prevozu vody a další vybavení na likvidaci požáru. Vesnice musely mít dle finanční situace, spolu s požárním náradím a rucními stríkáckami, povoz jen na dopravu vody. Nejvyšším predstavitelem u požáru byl hejtman s mestskými úředníky. Remeslníci a cechy byly rozdeleny do skupin a dle zarazení mely urcenu činnost. Predpisy se však špatne zavádely do společnosti a jejich požadavky byly nereálné, a to z duvodu velké chudoby obyvatelstva. Dalším faktorem byl i nedostatek stavebního materiálu, napr. cihel na stavbu domu a komínu. V tomto ohledu stacil trh pokrývat pouze státní zakázky. Pro mnoho obyvatel neúnosná i dan z komínu zavedená od roku 1671. V budovách byly nadále primitivní komíny z vrbového proutí nebo dreva. V horším prípade nebyly vubec a horký kour se odváděl z ohnište přímo na puđu. Například v Tešínském kraji bylo v evidenci 17 921 domu, 10 239 domu komín nemelo, 4 507 melo komín pouze drevený a jen u 1 539 domu byl komín zdený. Tuto problematiku mel

²⁴ Frühwirth, J. Cimalová, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostrave, s. 17.

na starosti kominík, který prováděl kontrolu i údržbu komínu a dbal na dodržování protipožárních předpisu. Byl zamestnancem obce, která ho platila a vytvořila z něj první nezávislý orgán požární policie. Kominík se ze své práce zodpovídal starostovi. Mel na starosti svůj obvod a vše evidoval do služební knížky. Bohužel pro nedostatek vyucených kominíků byla i tato prevence nedostacující. Z dochovaných písemností je zřejmé, že i pres vydané celozemské a místní požární rády doplnené narizenými o požární prevenci, byla tato legislativa velmi zřídka dodržována, a to i samotnými úředníky.²⁵

2.3 Zemské zákony o požární ochrane

Mesta a šlechta nadále rozpracovávala všeobecná ustanovení celozemských požárních rádu pro místní podmínky, která platila i pro poddanská mesta v jejich katastrálním území. Vydávala instrukce pro cechy a remeslníky, požární rády a narizení. U hašení byla napr. specifikována evakuace obyvatelstva, zvírat a majetku stanoveným shromaždištěm, u kterého bylo ve meste zpravidla náměstí nebo návetrná strana od požáru. Evakuovaná zvírata nescela bránit příjezdu hasickej techniky a znemožňovat likvidacní práce. V tomto ohledu již byly vykonávány praktické zkoušky a nácvičky. Byly upresneny pravomoci velení u zásahu dle hierarchického mestského zřízení. Vybavenost a pripravenost mestské správy celit mimorádným událostem, byla závislá na financních zdrojích a hospodárském rozvoji regionu, který souvisel s vývojem prumyslu a demografickou situací. Nárust populace podporoval obchod, služby i stavebnictví. Bohatá mesta mohla nakupovat i obmenovat hasicskou techniku a zároveň vyplácet penežní náhrady za osobní i vecnou pomoc. Tento rozvoj společnosti pomalu zakládal prerod všeobecné pomoci obyvatelstva v organizované jednotne řízené, vycvicené a vyzbrojené hasickej sbory. K tomto faktorum samozrejme velkou merou prispelo státoprávní usporádání a zmena systému územní veřejné správy, k cemuž napomohl revolucní rok 1848²⁶, po kterém byla vrchnostenská správa obmenena samosprávou a státní správou. Došlo k vytvorení ctyrstupnové územne správní struktury a k jejímu rozdělení na obce, okresy, kraje a zeme.

V této podobě fungovala i Ceskoslovenská republika, a to od jejího vzniku v r. 1918, až po reformní zmeny v r. 1949. Samospráva byla zavedena v Rakousku na základe zákona c. 18 říšského zákoníku ze dne 5. brezna 1862, ten dále umožňoval vydávání zákonu

²⁵ Frühwirth, J. Cimalová, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostrave, s. 21.

²⁶ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 11.

v jednotlivých korunních zemích. Obec se stala základním svobodným a demokratickým pilířem státu, ve kterém byly zřízeny obecní orgány, jako obecní výbor, obecní představenstvo a starosta. Obce tvořily města, mestyse a vsi. Kodifikací říšského zákona c. 170 / 1849 došlo k přenosu odpovědnosti za požární ochranu na obce a ta platí v různých podobách, až do dnešních dnů. Do nejnižšího stupně státní správy patřil okres, který spravoval okresní hejtman. Roku 1862 byly zrušeny krajské úřady v Čechách a roku 1868 na Moravě. Tímto krokem se ještě více rozšířila pravomoc okresních hejtmánství.²⁷ Hejtman se zabýval i spolkovou činností, do které spadaly dobrovolné hasičské sbory. Tyto mohly vznikat na základě říšských zákonů c. 134 a 135 / 1867, o právu spolkovacím a shromažďovacím z 15. listopadu 1867.²⁸ Nové dobrovolné a profesionální hasičské sbory začaly hojně vznikat, jak v Čechách, na Moravě, tak i ve Slezsku, což si vyžádalo novou právní úpravu v podobě zákonu, a to:

- v Čechách, zákon c. 45 Českého zemského zákoníku ze dne 25. května 1876, kterýmž se vydává řád policie v příčině ohně pro království České,²⁹
- na Moravě, zákon c.35 Moravského zemského zákoníku ze dne 5. dubna 1873 platný pro markrabství Moravské, kterýmž se vydává řád policie požárové a řád hasičů,
- ve Slezsku, zákon c. 20 Slezského zemského zákoníku ze dne 2. února 1873, jímž to se vydává řád policie ohně pro vojvodství Slezské.

Tomito zákony se požární ochrana řídila až do konce roku 1941, kdy byly protektorátním vládním nařízením c. 30 / 1942 ze dne 18. prosince 1941 o věcech požární ochrany zrušeny. Zákon c. 45 ze dne 25. května 1876 pod názvem „Řád policie v příčině ohně pro Království české“ měl 6 hlav a 69 paragrafů. Hlava první obsahovala všeobecná ustanovení o tom, že požární ochrana patří do samostatné působnosti obcí, a to i v otázce finančních nákladů, což je totožné s dnešní dobou. Urcovala působnost a kompetence starostů či zvláštních komisárů zřízených obecním výborem. Tito komisáři měli podobnou funkci jako budoucí inspektori požární ochrany.

Hlava druhá upravovala opatření k zamezení požáru, která spadala jak pod starostu, tak i pod obecní výbor. Starosta mohl vydat místní předpis v obvodu obce zabývajícím se prevencí nebo požárně nebezpečnou činností, která není upravena v trestním nebo politickém nařízení vyšší právní síly. Skutky spadající do trestního práva náležely soudu, ovšem nařízení

²⁷ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 24.

²⁸ Nitra, J. Ohně a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 65.

²⁹ Sbírka zákonů c. 22.

politická a obecního výboru patřily do pravomoci starosty. Ten nejméne jednou rocne se zástupcem hasicského sboru, pokud byl v obci zřízen, nebo se znalcem, kterým byl zpravidla kominík nebo remeslník znající danou problematiku, prováděl kontroly staveb na odhalení závad, které by mohly zapříčinit požár. Z prohlídky byl vyhotoven protokol s danými opatřeními k odstranění závad, a ten byl posléze podán na nejbližší schuzi obecního boru k projednání.

Cištení komínu a rour mohly provádět pouze osoby s daným oprávněním, tedy kominíci. Lhuty a frekvence čištění komínu urcoval starosta, a to s přihlédnutím na místní pomery a druh ci funkci objektu. V zime tato cinnost probíhala nejméne jednou za dva měsíce, v továrnách a dílnách po osmi dnech. Kominíka zajišťoval starosta, který s ním dohodnul i výši odmeny. Majitel domu mel možnost najmout si svého kominíka, ale o této skutečnosti musel uvest starostu obce. V uzavřených osadách, kde byly domy pohromade alespon o padesáti staveních, se zrizoval na náklady obce ponocný, v ostatních případech si službu proti ohni zajišťovali majitelé stavení sami a bezplatne. Delo se tak od cervence do října.

Hlava tretí se zabývala přípravami a opatřeními pred požáry. Všechny přítomné osoby v obci jsou na pokyn starosty nebo jeho zřízencu povinni pod pokutou bezplatne poskytnout pomoc pri hašení. K této cinnosti však musí být zpusobilý a nesmí dojít k ohrožení jejich vlastního majetku. Vše se dá prirovnat k dnešní dobe jako poskytnutí osobní a vecné pomoci. Lidská cinnost byla vykonávána bezplatne s výjimkou prací, které byly vykonávány v pravidelných intervalech. V případech vyžadující zrucnost a fyzickou námahu bylo možno cerpat finanční náhradu. Stejne tak za zapujcení koní a povozu, nebo jako náhradu škody, která však musela být prokazatelne doložena a nezapříčinená vlastní vinou. Výši náhrad urcoval obecní výbor. Obce mely povinnost vzájemné bezplatné výpomoci. Všechna ustanovení a další úpravy byly upresneny v požárních rádech obce, které byly upraveny dle místních pomeru. Jejich podobu mel na starosti hasicský sbor, a to tam, kde byl zřízen. Pokud tomu tak nebylo, mel jeho tvorbu i schválení na starosti obecní výbor. Tvorba rádu platila až pro uzavřené osady o dvaceti staveních. Upresnovaly vyhlášení poplachu, zdroje vody a hasicské vybavení v obci. Každá uzavřená osada o 100 domech mela mít v zák vybavení hasickou stríkacku dle daných parametru. Další nákup techniky a vybavení probíhal podle návrhu hasicského sboru, který opet schvaloval obecní výbor. Vlastní techniku musely porizovat i výrobní objekty s nebezpečím požáru, jako pivovary ci továrny.

Hasické sbory zde byly poprvé rozděleny na placené a dobrovolné. Účelem sboru byla organizovaná likvidace požáru a záchrana životu, ale také majetku občanů. Placený hasický sbor vznikal dle obecního ustanovení a na podkladu usnesení obecního zastupitelstva. Hasici se tím stali zamestnanci mesta. Dobrovolné hasické sbory vznikaly na základe stanov schválenými dobrovolníky, z nichž se budoucí sbor skládal. Stanovy se následne predložily obecnímu výboru ke schválení a dále se postupovalo dle spolkového zákona. O vznik sboru se mel zasadit starosta, a to v uzavřených osadách s aspon 50 čísly popisnými. K tomu vydával dle § 35 „provolání v přícine zřizování dobrovolného sboru hasického“, které musel každý rok obnovovat. Stanovy urcovaly, jaká právní pusobnost se prevede z obce na hasický sbor, a kdo s danou pravomocí bude disponovat. Nácelník sboru například zastupoval starostu. Byl urcen i pomer mezi dobrovolným hasickým sborem a obcí. Na jeho základe mohla obec sbor financovat, kontrolovat nebo zrušit. Financování se skládalo z dobrovolných členských příspěvků i z peněz obce. Na založení sboru a jeho spolufinancování se mohlo podílet dokonce nekolik obcí a osad spolecne. Kontroly hospodarení prováděl obecní výbor jedenkrát rocne na základe účetní uzávěrky, kterou predkládal nácelník sboru. Sbory mely ve stanovách upraveno i právo prednostních velení u zásahu pro případ, že by se na místě události sjelo ví jednotek. V obcích bez hasického sboru ustanovil starosta osoby odborne způsobilé k ovládní stríkacek, hadic a k provádění hasebních prací. Náklady na celkový hasební zásah šly na vrub obce.

V § 49 byla upravena penezní podpora zraněným hasicům, sirotkům a vdovám. Pokud by nestacila podpora, která byla stanovena dle domovského zákona z 3. prosince 1863 (c.103 r.z.) a zákona o opatrování chudých z 3. prosince 1868 pro království ceské (c. 59 z.z.), je povinna poskytnout finanční pomoc obec, ve které k úrazu došlo, ale také obec, ve které sídlí hasický sbor zraněného hasice. V obcích s posledne zmínenými sbory mely starostové usilovat o zřízení podporovací pokladny, ze které by se částky cerpaly. Finance se skládaly jak z dobrovolných příspěvků, tak z příspěvků hasicu, pojištovacích spolecností, ale i penezitých pokut za prestupky v rámci tohoto zákona. Do pokut bylo napr. zahrnuto neposkytnutí vecné a osobní pomoci pri požáru, neudržování hasického náradí ve funkcním stavu, nezajištění vodních zdrojů, neprovádění revizí atd. Pokud by obec nebyla schopna prevzít závazky na finanční podporu postižených, precházely tyto pohledávky na okresní a zemské orgány verejné správy. Hasicům byla dána i jejich identifikace v podobe odznaku, který mohli nosit jen oni, a to jak ve službe, tak i mimo ni.

Hlava ctvrtá se zabývala opatřeními pri požáru a po nem. Týkala se jak zasahujících jednotek, tak majitelu nemovitostí. Odstranování soukromého majetku pri hasebním zásahu, a

to budov nebo jejich částí, bylo povoleno v nejzazším případě, kdy došlo k vycerpání všech možných variant zamezujících dalšímu šíření požáru. Povolení k těmto úkonům byl oprávněn vydávat starosta obce, jeho poverený zástupce (zřízenec) nebo velitel hasičského sboru. Jim byli podrženi i všichni hasiči na místě zásahu. Při činnostech vedoucích k likvidaci požáru bylo povoleno vstupovat do soukromých objektů a na soukromé pozemky. Majitelé domů byli povinni, kromě již zmíněné zásoby hasební vody a hasičského náradí, obsadit střechy s mokřými košťaty, zavřít dveře, okna i další otvory tak, aby došlo k zamezení rozšíření požáru. Nápomocníci museli být i nájemníci a další obyvatelé domu. Po jeho samotné likvidaci byl starosta povinen zajistit dohlídku nad místem události a provést opatření, která vedla proti opětovnému vzniku požáru. Dále bylo starostou obce zahájeno šetření požáru, aby došlo k objasnění příčiny hoření. Na základě šetření vydával do osmi dnů od vypuknutí požáru zprávu okresnímu politickému úřadu a obecnímu výboru na nejbližší schůzi. Pokud se někdo dopustil trestného činu uvedeného v trestním zákoně, byla celá záležitost oznámena soudu, v případě přestupku celou věc řešil starosta obce.

Pojištěným osobám vydával obecní starosta pro pojištění úřední vysvědčení, o tom, že nejsou vinní vzniklým požárem. Vysvědčení se vydávalo až po řádném a ukončeném vyšetření případu, kdy byla jasně prokázána nevina pojištěného ze skutku nebo opomenutí. Toto nebylo kvalifikováno jako zločin nebo přečin v trestním zákoně, ani jako přestupek v předpisu „O policii v příčině staveb a v příčině ohně“ či jiné zavinení uvedeném v § 1294 občanského zákoníku.

Hlava pátá se zabývá ustanoveními o trestech a všeobecnými ustanoveními. Skutky a opomenutí nebezpečná pro vznik požáru byly uvedeny a trestány podle trestního zákona nebo stavebního řádu. Dále byly uvedeny ve všeobecných zákonech, policejních nařízeních a předpisech. Pokud zde nebyla uvedena výše trestu, trestalo se pokutou až do 100 zlatých r. m., nebo v případě nesplácení vezení do dvaceti dnů. Další provinění dle tohoto zákona se trestala pokutou 10 zlatých r. m. nebo, v případě nesolventnosti, 48 hodinami vezení. Při opakování přestupku byl trest zdvojnásoben. Dané právo vykonával starosta obce se dvěma obecními staršími. Vše bylo písemně zapsáno v trestním nálezu do rejstříku. Proti rozhodnutí byla možnost se odvolat do osmi dnů k okresnímu politickému úřadu nebo k zemskému politickému úřadu. Odvolání se podávalo u starosty obce. Pokud zmíněné instance provedly shodné potvrzení verdiktu, další odvolání již nebylo možno. Pokuty putovaly do chudinské pokladny obce nebo, v případě zřízeného hasičského sboru v obci, do pokladny na podporu hasičů.

Hlava šestá „ O orgánech a úradech povolených k provedení rádu policie v příčine ohne “. O ustanoveních zákona rozhodoval v prvním stupni starosta obce, pokud nebyl ve věci rozhodnutí určen výbor obecní. Stížnosti na starostu se podávaly obecnímu výboru, ovšem na obecní výbor se podávaly okresnímu výboru a na okresní výbor zemskému výboru. Politické úřady prováděly státní dohled. Okresní politický úřad vykonával pomocí komisí kontroly, jejichž predmetem bylo zjistit, zda si starosta rádne plní povinnosti dané zákonem. Odhalené závady byly předány zemskému úřadu, který nařídil okresním výborům zjednání nápravy. Pokud hrozilo nebezpečí z prodlení, zasáhl zemský výbor okamžite, a to na náklady příslušné obce. Všechny orgány, které se řídily rádem policie v příčine ohne, byly vybízeny k co nejrychlejšímu jednání.

2.4 Vývoj a sjednocení dobrovolných hasičských sborů

Dobrovolné hasičské sbory od 80. let 19. stol. vznikaly téměř ve všech obcích naší republiky. Jejich vznik však provázelo mnoho problému a jejich zakladatelé museli mít přinejmenším obrovskou vůli, ale rovněž odhodlání. Jednou z největších překážek byli nemectí úředníci, kteří upřednostnovali německé sbory před českými. Sbory byly založeny samostatně anebo v některých městech tvorily určitý odbor telocvicné jednoty Sokolské. Tam byl v některých případech vznik vlasteneckého českého Sokola v německých městech přikryt hasičstvím. Sokol připravoval budoucí hasiče pro službu po fyzické stránce. Na výzvu pana Tyrše došlo po r. 1881 k oddělení těchto spolků a každý začal pracovat samostatně. Na našem území založil první hasičský sbor vysloužilý vojenský ritmistr Ferdinand Leitenberger roku 1850 v Zákupcích a stal se tak vůbec prvním sborem v Rakousku. Ze zápisu z 12. března 1855 bylo zjištěno, že sbor evidoval 144 dobrovolníků, kteří byli rozděleni do čtyř skupin. První skupina o 18 mužích byla určena na záchranu lidí a majetku, druhá skupina o 43 mužích obsluhovala strážácký. Třetí skupina starající se o dopravu vody měla 24 mužů a poslední skupina o 59 mužích pracovala s trháčimi háky a žebříky. Ferdinand Leitenberger vydal roku 1855 v Čechách nejstarší hasičský spis „Návod na zakládání hasičských sborů“, který vyšel roku 1856 česky. Pomocí tohoto spisu a českého místodržitelství, které brožuru doporučilo všem obcím, bylo založeno velké množství spolků v celé zemi.³⁰

První sbor v Čechách, a to ve Velvarech, založil na základě žádosti z 22. listopadu roku 1863 Karel Krohn. Žádost byla spolu se stanovami dobrovolného spolku podána

³⁰ Nitra, J. Ohn a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 60.

pod číslem 936 městské rade ve Velvarech a 12. brezna 4 byla schválena a potvrzena. Sbor se skládal ze stopeti mužů.³¹ Dobrovolné hasičské sbory, jak již bylo uvedeno, byly zakládány a řízeny stanovami. Mezi jejich hlavní cíle patřila pomoc při požárech, živelných pohromách a záchrane života i majetku. Těchto cílu bylo dosaženo pravidelným výcvikem s hasičskou výzbrojí, telesnou výchovou se zamerením na dovednosti, dlouhými rekreačními pochody, ale rovněž teoretickými odbornými i zábavnými přednáškami právě z oboru hasičství a sportu. Do sboru se zavedl vojenský rád, který zkvalitnil výcvik a kázen clenu. Sbor se skládal z clenu aktivne cinných, cili zasahujících, prispívajících a cestných.

Zasahujícím clenem se mohl stát, na základe dobrovolnosti, bezúhonný občan, telesne zdravý, který dosáhl vekové hranice 18 let. Prispívající clen byl občan nebo organizace, která se aktivne nepodílela na zásahových cinnostech jednotky, ale pouze a pravidelne sbor financne podporovala svými príspevky. Cestným clenem se stal pouze občan jmenovaný valnou hromadou, a to za zásluhy o hasičství nebo sbor. Valná hromada řídila záležitosti sboru a skládala se z výboru, který mel tyto funkce: starostu sboru, náčelníka a dva jeho zástupce a tri ostatní cleny. Starosta zastupoval sbor navenek ve vecech organizacních a reprezentacních, spolu s jednatelem a náčelníkem. Náčelník, dnešní velitel jednotky sboru dobrovolných hasicu, vykonával požární policii v obci, velel při zásahu i při cviceních a zastupoval sbor v hasičských záležitostech, napr. podával návrhy na nákup nové techniky. Za své jednání byl odpovedný obecnímu výboru dané obce. Výbor volil zbrojire, který mel na starosti údržbu i technický stav hasičské techniky, a cetare s jeho zástupci, kteří veleli u zásahu jednotlivým hasičským družstvum. Aktivní výjezdový hasici byli ve službe oprávneni nosit stejnokroj a odznak.

Velký nárust nove vznikajících dobrovolných hasičských sboru v Cechách, na Morave a ve Slezsku, si vyžádal vznik nadrazených zemských hasičských organizací - tzv. ústredních hasičských jednot. Do zemských jednot byly nejprve sdružovány jednotlivé sbory, ale popisovaný systém musel být opet reorganizován pro jejich velký pocet. Nejprve se sbory sjednotily v nove vzniklých okresních župách v jednotlivých krajích a dále v zemských ústredních jednotách. Smyslem techto jednot byla ucelene řízená organizace, jednotný výcvik i školení, vzájemná výpomoc mezi sbory při likvidaci událostí, šíření hasičské myšlenky, sjednocení veškeré legislativy týkající se hasičství a zapojení pojišťoven do tohoto systému s možností rozvoje dalších programu, jako napr. sociální podpory pro hasice. V Cechách byl vznik jednoty provázen nesoudržností Českých dobrovolných sboru a džentlmenským

³¹ Nitra, J. Ohen a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 61.

souperením, ale také mírnou rivalitou se sbory německými. Roku 1872 byla založena německá jednota pro český severozápad, a to na sjezdu v Karlových Varech. K této jednotě mely možnost přistupovat i české sbory.³²

Dne 27. až 28. září 1872 se konal sjezd Teplické župy, kde byl podán návrh Eduarda Kahla z Liberce na založení Zemské hasičské jednoty. Na II. sjezdu, konaném 27. až 28. září 1874 v Teplicích, došlo ke konfrontaci různých názorů na podobu organizace hasiců v Cechách a byly projednány návrhy na zřízení zemské podlépné pokladny z příspěvku od pojišťoven ze zemského fondu. Na sjezdu ovšem nedošlo k dohodě o spolupráci mezi českou a německou stranou. Češi se po jednání rozhodli založit vlastní jednotu – prvním takovým iniciátorem se stal 19. února 1875 sbor v Klatovech, který svoláním na společnou spolupráci, vyvolal vlnu několika sjezdů.³³ Ty se pak konaly téhož roku od 6. června do 5. září a byl na nich připraven základ pro vznik české hasičské jednoty. V Meštanské besedě v Praze se za účasti 800 hasiců z 88 sborů konal ve dnech 13. a 14. srpna 1876 sjezd, na kterém se zrodila Česká hasičská jednota zemská.³⁴ Za jednacím jazykem jednoty se zvolila čeština a němčina. Stanovy byly schváleny a potvrzeny c.k. místodržitelstvím dne 24. června 1877. Tím se ovšem vývoj jednoty zastavil, pravděpodobně nebyla pochopena důležitost celonárodní centrálně řízené organizace ze strany jednotlivých sborů. To zapříčinilo, že se k jednotě přihlásilo, z celkového počtu 175 sborů, pouze 42. K dalšímu sjednocování českých hasiců docházelo pouze na úrovni žup, a tak dne 25. října 1878 vznikla v Horažďovicích první česká župa. Další následovaly v roce 1879, kdy vznikly župy v Libochovicích, v Chrudimi, v Lounech a Cáslaví. Poté roku 1880 byla založena i župa Klatovsko - Preštická, Melnická, Horovicko – smíchovská, Žamberecká a Jaromerská v severovýchodních Cechách. Stagnace však pokračovala, neboť německá organizovanost byla pečlivější a efektivnější, což se ukázalo již v roce 1880, kdy měli češi pouze osm župních jednot a Němci dvacetctyři.³⁵

Tento vývoj událostí vyústil dne 24. a 25. března 1878, kdy byla německými hasiči v Teplicích založena Zemská ústřední hasičská jednota království Českého, v čele s předsedou Eduardem Kahlem a trináctičlenným ústředním výborem.³⁶ Jednota byla potvrzena výnosem c. k. místodržitelství ze dne 12. října 1878 pod číslem 58.139.³⁷ Sídlem organizace bylo bydliště dočasného předsedy. Stanovy byly schváleny o rok dříve, 13. listopadu 1887, v Praze na čtvrté poslanecké schůzi ústředního výboru jednoty, pod vedením

³² Nitra, J. Ohn a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 76.

³³ Tamtéž, s. 77.

³⁴ Tamtéž, s. 78.

³⁵ Tamtéž, s. 79.

³⁶ Tamtéž, s. 81.

³⁷ Tamtéž, s. 79.

predsedy Edvarda Dobrowolského.³⁸ Platnosti nabyly úředním schválením vysokého c. k. místodržitelství v Praze, které je dne 8. prosince 1887 pod číslem 103044 potvrdilo. Stanovy obsahovaly 30 paragrafu, které pojednávaly například o účelu jednoty rozděleného do tří částí. Za prvé mělo dojít ke sjednocení taktických postupu a výcviku, zároveň ale také k dalšímu rozšiřování hasičů v českém království. Pod druhým účelem se skrývala péče a podpora o členy sboru registrovaných v jednotě, a při výkonu služby došlo k jejich úrazu a s tím spojenému léčení nebo úmrtí. Třetím účelem jednoty se stalo zřizování nemocenských, invalidních a úmrtních pokladen. Pro dosažení těchto účelů měla Zemská ústřední hasičská jednota království Českého právo se sloučovat s ostatními hasičskými jednotami nebo hasičskými výbory v rakousko – uherském mocnářství, a to dle stanov § 4. Další paragrafy obsahovaly členská práva a povinnosti, ustanovení o ústředním výboru a hodnostářích jednoty či podmínky osobních podpor nebo změny stanov.³⁹

V té době se jednalo o jedno z největších hasičských sdružení na světě. V roce 1880 čítalo 41 jednot a 551 sboru s 32 358 činnými členy. Jednací jazykem byla němčina a čeština.⁴⁰ V roce 1881 k této jednotě přistoupilo i 12 českých žup se 170 sbory.⁴¹ Na konci roku 1887 bylo v ústřední zemské hasičské jednotě už na 47 českých žup 790 sbory a 30 636 členy. Německá strana měla účast o velikosti 70 žup s 943 sbory a 61 454 členy, což vytvářelo určitý nepoměr vládnoucí síly.⁴² V nejvyšších funkcích Ústředního výboru, jako byl předseda s jeho zástupcem, pokladník či jednatel, bylo zastoupení pouze německé. Tento nepoměr byl nevýhodný především při prosazování změn a inovací ve stanovách jednoty, protože německá většina nemohla být prehlasována českou menšinou. Tím byly české sbory podrženy německému vedení, ztrácely finanční prostředky a svojí národní identitu. Organizace byly pravidelně dotovány státem a dostávaly rovněž nemalé osobní dary od císaře. Toto vedlo k tomu, že se dne 26. října 1890⁴³ obe strany usnesly na rozdělení zemské ústřední hasičské jednoty království Českého na dvě samostatné a nezávislé zemské jednoty. Rozdělení proběhlo v přátelském duchu, nešlo o nenávisť nebo o politické důvody. Jednalo se o to, vytvořit českou zemskou organizaci, která se bude rozvíjet v duchu národní volnosti, spravedlivě, podle svých vlastních zásluh, s ohledem na své zvyky, tradice a právo. Česká Zemská hasičská jednota království českého byla ustanovena valnou hromadou 2. února 1891 v Praze v Meštanské besedě. Zde byli zvoleni i její představitelé a funkcionáři. Starostou se

³⁸ Nitra, J. *Ohn a lidé v českých zemích do roku 1895*, s. 81.

³⁹ Stanovy, c. k. místodržitelství c. 103044 ze dne 8. prosince 1887.

⁴⁰ Nitra, J. *Ohn a lidé v českých zemích do roku 1895*, s. 82.

⁴¹ Tamtéž, s. 83.

⁴² Tamtéž, s. 94.

⁴³ Tamtéž, s. 96.

stal JUDr. Jan Figar, námestkem Antonín Madera, jednatelem byl zvolen Matej Mayer a pokladníkem Josef Štastný. Ke schválení stanov došlo 19. února 1891.⁴⁴

Na Morave byl první hasičský sbor založen ve Fulneku roku 1861,⁴⁵ a poté ve Slezsku v Opave 13. února 1862.⁴⁶ V obou případech se jednalo o ciste nemecké sbory. V roce 1868 vzniká cesko - nemecký hasičský sbor v Trebíci a je založen Titem Krškou. Po nástupu nemeckého obecního zastupitelstva k moci se sbor stává pouze nemeckým a pan Krška odchází do Velkého Meziříčí, kde 28. cervna 1871 zakládá ceský dobrovolný hasičský sbor.⁴⁷ Hasičské hnutí se rozvíjelo po celé Morave a na prvním sjezdu 24. ríjna 1874 byl poprvé podán návrh na vznik Ceské ústřední jednoty hasičské moravsko – slezských dobrovolných sboru hasičských. Jednota vzniká na základe výnosu z 5. září 1883, kdy jí úrady povolily cinnost. Mezi první predsedy patří i Titus Krška v letech 1894 – 1900. Od roku 1882 se sbory zacínají sdružovat do župních jednot a první župa vzniká v Tišnově z okresu Tišnovského, Bystrického, Brnského a Boskovického.⁴⁸ Sjednocením techto hasičských sdružení vzniká v roce 1890 nový cvicební rád, který upresňuje hasičská cvicení, pravidla velení u zásahu a názvosloví požárních stroju i náradí. Je dotvoren hasičský znak, který navrhl pan Krška a v roce 1893 se zavádí jednotné stejnokroje ceských hasicu na Morave a ve Slezsku. Ty byly složeny z priléhající tmavomodré jednoradé bluzy se sedmi zlatými knoflíky. Hodnostní oznacení bylo znázorneno zlatými proužky ve spodní části rukávu. Všechna cinnost sboru byla zapisována do spolkových knih. V roce 1893 bylo v jednote, která po zmene stanov pozmenila název na Ceskou ústřední jednotu hasičskou pro Moravu a Slezsko, evidováno 429 sboru s 14 850 clený.⁴⁹

V roce 1891 vystoupila ceská jednota z rakouského výboru a o rok pozdeji tak ucinila rovnež moravská a slezská. Tímto krokem bylo zapocato spolecné úsilí a cesta za sjednocením hasicu na našem území. Sbory dobrovolných byly do roku 1919 ve Sdružení hasičstva slovanského v Rakousko – Uherském mocnárství.

Služby nekterých dobrovolných hasičských sboru se v roce 1892 rozšířily o samaritánskou službu. Tuto zdravotnickou službu tvorila minimálne skupina tří bratru a dvou sester. Proškolování samaritánské stráže probíhalo v rámci odborných kurzu v každé župe,

⁴⁴ Nitra, J. Ohen a lidé v ceských zemích do roku 1895, s. 98.

⁴⁵ Tamtéž, s. 68.

⁴⁶ Tamtéž, s. 74.

⁴⁷ Tamtéž, s. 68.

⁴⁸ Tamtéž, s. 69.

⁴⁹ Tamtéž, s. 73.

pod vedením odborného lékaře. Zdravotnické skupiny mely predepsané i minimální zdravotnické vybavení v lékárnkách.

Veškerý vývoj hasičstva této doby byl z velké části ovlivnen i vznikající odbornou hasičskou literaturou v podobě časopisu a vestníku. V Cechách vycházel časopis „Ceský hasic“ a „Hasičské listy“. Na Morave zase „Moravský hasic“ a „Ochrana hasičská“. Ve zmíněném tisku byly publikovány odborné články, ale i výzvy, ideje a návrhy k dalšímu vývoji hasičů na našem území. Dále se uvádely možnosti pojišťovnictví a výkon úradu v požární ochraně.

2.5 Finanční podpora hasičů

Povinnosti pojišťoven k placení příspěvku na podporu zraněných hasičů a samotného hasičství byly stanoveny zemským zákonem c. 62 z 24. prosince 1884 s platností od 1. ledna 1885. Zákon byl poté novelizován 12. března 1886 zemským zákonem c. 19. Všechny tuzemské nebo cizozemské pojišťovací ústavy zabývající se pojišťováním proti ohni v království Českém mely za povinnost odvádět příspěvky ve výši 2 %. Příspěvek se vypočítával z hrubého příjmu pojišťoven za určité období a byl využíván na podporu již existujících sborů nebo na vznik sborů nových, a to obecních či dobrovolných. Dále zákon urcoval, že 25 % z vybrané částky půjde na podporu hasičů zraněných ve službě a popřípadě pozostalým. Na plnění závazku pojišťoven dohlížel zemský výbor, kterému byly predkládány, nejdéle do konce dubna následujícího roku, celoroční účetní doklady pojišťovacích ústavů ke kontrole. Na tomto základe politický zemský výbor příspěvky vymeril, vybral, spravoval a rozdělil. Pokud by pojišťovací ústav podal nepravdivé údaje anebo nedodržel stanovený termín pro odevzdání těchto informací, mohl mu zemský úrad udelit pořádkové pokuty.

V případě, že vymerené a predepsané příspěvky nebyly vyríženy do šesti nedel po doručení platebního příkazu, mohly být ihned vymáhány úradní exekucí c. k. politických úradu. Finanční prostředky z vybraných pokut byly také použity na podporu hasičů a hasičských sborů. První pojišťovací úrad vznikl v roce 1827 pod názvem Císařsko královský privilegovaný, český společný, náhradu škody ohnem svedené, pojišťující úrad. Tento ústav byl pozdeji prejmenován na První českou vzájemnou pojišťovnu a dne 1. října 1928 byl zahájen její provoz.⁵⁰ V roce 1864 vzniká Pražská mestská pojišťovna, která dle z. z.

⁵⁰ MV – generální reditelství Hasičského záchranného sboru CR. Stručný přehled historií hasičů v českých zemích, s. 38.

c. 62 / 1884 má za povinnost odvádět příspěvky pražské obci. Podobné zákony o pojištění ovnictví byly vydány v roce 1882 pro Moravu a Slezsko. V Brně vznikl v roce 1830 Císařsko – královský privilegovaný vzájemný pojišťovací ústav pro Moravu a Slezsko. Na principu vzájemnosti a dobrovolnosti vzniká v Brně k 1. červenci roku 1900 Hasická vzájemná pojišťovna, která má hradit škody způsobené ohněm. Tento ústav se zřizuje na popud České ústřední jednoty moravskoslezských hasičských dobrovolných sborů.⁵¹

Jednota vydala svolání s vlasteneckým podtextem, které vybízelo obyvatelstvo a české hasičské sbory k vložení základního vkladu 100 000 zlatých do kapitálu pojišťovny. Tímto jmením pojišťovna rucila a mohlo dojít k jejímu úřednímu schválení výnosem ministerstva vnitra. Na této osvětě se podílel i časopis „Ochrana hasičská“. Na konec se na vkladu podílelo 1 634 podílníků. Hasičské sbory přispěly částkou 36 650 zl., invalidní hasičský fond 11 000 zl., podporovací pokladna 1 100 zl., záložny a spořitelny vložily 13 350 zl., soukromníci 25 700 zl., města a venkovské obce 7650 zl., a ostatní korporace 4 550 zlatých. V roce 1912 se otevřela pobočka v Praze a k 1. lednu 1925 měla pojišťovna v evidenci 660 520 pojistek.⁵²

Své služby nadále rozšiřovala a hasičům hradila např. lázeňskou léčbu. Zákony o hasičském příspěvku byly zrušeny zákonem c. 79 / 1935 Sb. Tento určoval nový příspěvek z hrubého příjmu z pojistného při požárním pojištění a navýšil ho na 3 %. Hasická vzájemná pojišťovna vykazovala po 40 letech činnosti 10 mil. Kč pro hasiče a její rezervy činily více jak 120 mil. Kč. Soukromé pojišťovny byly k 27. říjnu 1945 „Dekretem presidenta“ c. 103 / 1945 znárodněny a v roce 1947 sloučeny vyhláškou ministerstva vnitra do První československé pojišťovny, n. p.⁵³

2.6 Vznik prvních profesionálních hasičských sborů

Náročnost zásahu a zvýšený počet požárů ve větších městech si vyžádal vznik profesionálních hasičských sborů. Prvním profesionálním sborem zřízeným v Čechách byl, na základě obecní vyhlášky číslo 46581 z 18. července 1853, hasičský sbor města Prahy. Do jeho čela byl jmenován velitelem Ludvík Pásta, který byl před vznikem sboru na měsíční stáži u hasičů v Berlíně. Sbor vznikl z městských čisticích ulic a v listopadu roku 1853 již čítal

⁵¹ MV – generální ředitelství Hasického záchranného sboru ČR. Stručný průřez historií hasičů v českých zemích, s. 39.

⁵² Tamtéž, s. 41.

⁵³ Tamtéž, s. 42.

68 hasicu. Vyhláška zřídila sbor městských cisticu ulic a hasicu ohne, zároveň zde stanoveny i podmínky pro přijetí. Ke sboru mohli být přijati jen muži do věku 35 let, s dobrým zdravotním stavem a chováním, které museli doložit vysvědčením. K věku se dokládal krtící list.⁵⁴

Samotná služba už byla dobře organizována. Vykonyvala se nepřetržitě v kasárnách ve dne i v noci, a hasiči za ni měli pevně stanovenou mzdu, a to dle svého zarazení. Byli podřízeni hasičskému mistrovi, městské radě nebo dozorcům, a museli vykonávat každou činnost, kterou jim nařídili. V případě nemoci jim náležela mzda za první týden pracovní neschopnosti a při hospitalizaci v nemocnici hradila veškeré náklady s tím spojené obec. Hasič, který již nemohl vykonávat dál svou práci, ať už z důvodu stáří nebo zranění, mohl od obce dostat malý příspěvek nebo byl prerazen na jinou méně náročnou práci nebo funkci. Museli splňovat i určité charakterové vlastnosti jako věrnost, vstřícnost, ochotu pomáhat občanům a hlavně být mravně bezúhonný. Za porušení kázně a disciplíny byly stanoveny tresty, jako např. srážky ze mzdy, dutka či vyloučení ze sboru. Mezi vyšší tresty patřilo domácí vězení a vězení. Při ukončení pracovního poměru služby byla čtrnáctidenní výpovědní lhůta, a to jak ze strany hasiče, tak i obce. Za obzvláště závažné přestupky mohlo dojít k okamžitému vyloučení ze sboru.⁵⁵

Profesionální hasičské sbory vznikaly i v ostatních velkých a obchodně či průmyslově rozvíjejících se městech. Na začátku roku 1864 byl založen, po schválení návrhu ze 7. prosince 1863, profesionální sbor v Brně. Poté je v roce 1866 následovaly České Budějovice a v roce 1892 Plzeň. Velikým jazykem hasičů se od roku 1872 stává čeština místo němčiny a PhDr. Miroslav Tyrš vytváří české názvosloví. I v Plzni byl profesionální hasičský sbor založen po sérii velkých požárů. V roce 1836 vyhořelo na klatovské silnici 42 usedlostí a v následujících letech tyto katastrofy pokračovaly.⁵⁶

V Doudlevcích v roce 1837 vyhořelo 31 stavení a roku 1839 ve Skvrnanech dalších 39 stavení. Po požáru všeobecné nemocnice v roce 1865 podala jednota Sokol dne 29. července městskému zastupitelstvu pamětní spis, ve kterém obecní správě nabídla zřízení městského hasičského sboru. V březnu roku 1869 byl zřízen hasičský sbor složený ze 17 policejních strážníků a jednoho hasiče z Prahy. Placeni byli jako hasiči městem. Dále sem patřilo také 60 dobrovolných hasičů vybraných z rad členu Sokola. Na vedoucích místech měl sbor jednoho velitele s cvičitelem, kteří hasiče a strojníky řídili i cvičili. Hasiči z povolání v Plzni vznikli 1.

⁵⁴ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 13.

⁵⁵ Tamtéž, s. 14.

⁵⁶ Prokop, V. Dějiny požární ochrany města Plzně, s. 45.

brezna 1892 ustanovením městské rady. Po šesti týdnech výcviku, který vedl bývalý nadhasič z pražského požárního sboru a tehdejší velitel František Dlask, nastoupilo k 15. březnu téhož roku do služby prvních šest hasičů z povolání.⁵⁷

Služba byla rozdělena na dvě směny po třech lidech a jednoho muže v záloze. Ze svého volna hasiči prováděli i další činnosti pro město v podobě požárních hlídek při společenských akcích, např. v divadlech a na plesech, nebo měli do konce 19. stol. za úkol zkrápet ulice. Asistenční služba se prováděla při velkém počtu osob na společenských akcích a s tím spojeným nebezpečím vzniku požáru. Hlídkovou činnost vykonávali služebně starší a zkušenější hasiči z rad profesionálních i dobrovolných sboru. Hlídky se skládaly z velitele a dalších členů, jejichž počet byl ovlivněn dle členitosti a náročnosti objektu. V kontrolované budově se zejména dbalo na průchodnost únikových východů, chodeb a schodů, zákaz kouření, funkčnost hasičích zařízení atd. Práva a povinnosti hasičů byla upravena požárním řádem obce. Roku 1887 vznikl zemský zákon č. 27, o stavbě divadel a jejich zařizování, na jehož základě vykonávaly úřady inspekce o bezpečnosti budovy před požáry. Sbor v Plzni se roku 1906 a 1908 rozrostl o profesionální hasičské pobočky v Plzeňském pivovaru a Škodových závodech.⁵⁸ Jednotky v továrnách vznikaly po celé zemi, a to v podobě profesionálních, tak i dobrovolných, jako např. v textilních závodech Gustava Geipela v Aši nebo ve Vítkovických železárnách.

Na počátku 20. stol. dochází k modernizaci a obměně techniky. Stríkácký poháněný konským sprežením jsou nahrazovány automobilovými stríkáckými a vyvíjí se i systém ohlášení požáru, kdy v ulicích měst vznikají požární hlásice. Po rozbití ochranného skla a stisknutí hlásice došlo k aktivaci telegrafu na ústředně hasičské stanice a ten morseovkou vytiskl místo události. Od 60. let 20. stol. se od tohoto způsobu začalo upouštět z důvodu zneužití lidským faktorem a rozvoje telefonních linek.⁵⁹

V úterý 28. července 1914 vyhláší Rakousko – Uhersko válku Srbsku a začíná Velká válka. Mobilizace armády způsobí snížení početního stavu hasičů a u některých sborů jsou tyto ztráty až nadpoloviční. Městské správy tento problém musely řešit náborem i velmi mladých členů. V Plzni např. nastoupil službu už 15-ti letý chlapec.⁶⁰ Pro činnost v armádě je odebírána i technika, v tomto případě se jedná především o vozový park. V průběhu války jsou vojáci postupně nasazováni na výpomoc hasičským sborům, a to zejména při velkých požárech. První světová válka celkově vývoj požární ochrany zastavila, došlo k ochromení

⁵⁷ Sedlák, M. 100 let útvaru Sboru požární ochrany v Plzni, s. 7.

⁵⁸ Tamtéž, s. 11.

⁵⁹ Tamtéž, s. 12.

⁶⁰ Prokop, V. Dějiny požární ochrany města Plzně, s. 78.

vzdělávací a výchovné činnosti. Neustálé odvody mužů oslabily i dobrovolné hasičské sbory, které se soustředily pouze na výjezdy k požárům a noční hlídky v obcích. Výcvik se celkově omezil. Hasičské župy organizovaly peněžní sbírky, které darovaly vdovám a sirotkům po padlých hasičích nebo dobročinným organizacím starajícím se o děti a rodiny v nouzi a bídě. Pro zlepšení finanční situace se pořádaly různé společenské akce.⁶¹

Z válečných let se hasičstvo vzpamatovávalo dlouhá léta, ale i přes všechny problémy se nezapomínalo dál venovat humanitární činnosti. Do armády Rakouska - Uherska narukovalo zhruba 85 000 dobrovolných hasičů, z nichž jich 11 150 padlo a 2 543 zemřelo na válečná zranění.

⁶¹ Prokop, V. Dějiny požární ochrany města Plzně, s. 139.

3. Vývoj a organizace požární ochrany od roku 1918 až do současnosti

3.1 Formování požární ochrany v době Československé republiky

Dne 28. října 1918 byla vyhlášena Československá republika na základe recepčního zákona c. 11 / 1918 Sb., o zřízení československého státu, který byl vydán Národním výborem československým. Zákonem c. 2 / 1918 Sb., Národního výboru československého, byly zřízeny nejvyšší správní úrady ve státě. Samosprávné úrady taktéž jednaly dle platných zákonů i nařízení a podléhaly Národnímu výboru. Dle recepčních zákonů se stát nadále řídit platnými zemskými i říšskými zákony a nařízeními převzatými z Rakouska - Uherska. Toto platilo i pro zákony o požární policii. V platnosti tedy byl :

- v Čechách, zákon c. 45 Českého zemského zákoníku ze dne 25. května 1876, kterýmž se vydává řád policie v přicine ohne pro království České,
- na Morave, zákon c. 35 Moravského zemského zákoníku ze dne 5. dubna 1873 platný pro markrabství Moravské, kterýmž se vydává řád policie požárové a řád hasící,
- ve Slezsku, zákon c. 20 Slezského zemského zákoníku ze dne 2. února 1873, jimž to se vydává řád policie ohne pro vojvodství Slezské.

Hasičské sbory byly nadále zřizovány obecními nebo magistrátními úrady a podléhaly jejich přímému řízení. Obec vytvářela vlastní požární rády, ty však musely být v souladu s platnými předpisy a v rámci obecní působnosti. V rádech byla provedena úprava činnosti a pravomocí jednotek při požárech, povodních a při poskytování záchranné služby. Katastrální území měst a obcí bylo rozděleno na hasební obvody. Za bezpečnost ve svém hasebním obvodu zodpovídala místní jednotka. Mohlo dojít i k situaci, že v obci byly jednotky dvě, jedna česká a druhá německá. Zpravidla se věc řešila střídáním služby po určitém období. Požární rády upřesňovaly i podmínky vzájemné výpomoci sbory. Ta někdy probíhala na velké vzdálenosti a při přesunu techniky byla využívána železnice. Vznik nových sborů a chod stávajících byl závislý na finančních možnostech a obcí. Např. na Ostravsku považovala městská rada vznik profesionálního hasičského sboru za velmi drahý, a proto v období první republiky v této oblasti žádný nevznikl. Finanční zdroje dobrovolných hasičů plynuly od obce, z členských příspěvků, od pojišťoven, sponzorů a z pořádání společenských akcí, jako byly plesy nebo ochotnická představení.

Dobrovolní hasiči museli reorganizovat Sdružení dobrovolného hasičstva slovanského, ve kterém byly sjednoceny zemské hasičské jednoty v Rakousku – Uhersku. Dne 18. října 1919 jsou schváleny výnosem ministerstva vnitra nové stanovy Svazu dobrovolného hasičstva československého, které sdružovalo hasičské zemské jednoty Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. První ustavující schůze svazu se konala v Brně dne 21. prosince 1919. Ve stanovách byla zanesena možnost přítomnosti organizace profesionálních hasičů ve svazu. Funkce svazu se nijak nelišila od predešlého sdružení dobrovolného hasičstva za Rakouska - Uherska, dále sdružovala zemské hasičské jednoty a župy za účelem tvorby jednotných postupů, metodik a centrálně řízeného vývoje hasičství. Předmětem těchto záležitostí byl jednotný výcvik, odborná literatura, legislativa, tělovýchova, společenské vystupování a národní cítění.

Od 13. června 1920 byl na Svazu dobrovolného hasičstva československého celorepublikově schválen vznik samaritánské služby u dobrovolných a profesionálních hasičských sborů. Jak již bylo uvedeno dříve, rozvoj této služby začal u některých sborů fungovat dobrovolně již od roku 1892.⁶² Hasičská samaritánská služba spolupracovala s Červeným křížem, ke kterému Rakousko – Uhersko přistoupilo 3. července 1866 po bitvě u Hradce Králové. Rakouská společnost Červeného kříže vznikla 17. května 1867 a působila na území Čech a Moravy. Na území Slovenska zajišťovala činnost Uherská společnost červeného kříže. V Obecním domě v Praze byla na schůzce sociálních pracovníků 1. února 1919 založena samostatná organizace Československého červeného kříže (dále „CSCK“). T. G. Masaryk 6. února 1919 vznik CSCK podporil a 1. prosince 1920 byla organizace uznána Mezinárodním výborem v Ženevě.⁶³

Od 80. let 19. stol. vytvářel Červený kříž spolu s lékaři a zdravotnickým personálem metodiku i postupy pro zásady první pomoci. Jeho základní činnost v té době spočívala v přípravě na válku a poskytování humanitární pomoci postiženým obyvatelům. Členové hasičských sborů se v odborných kurzech učili zdravotní péči, zásadám první pomoci, přepravě zraněných osob a základní výbavě lékárnicek, která byla dána patricním předpisem. Tyto informace převáděli do praxe a prakticky zdravotnickou službu pro obyvatelstvo postupně vykonávali i v těch nejzazších vesnicích a městech naší republiky. Tímto krokem došlo k tomu, že se už nezabývali pouze hašením a likvidací požárů, ale jejich pomoc se rozrostla i na složku záchrany a samaritánskou. Do dobrovolných sborů začaly vstupovat ženy, které se

⁶² Nitra, J. Ohn a lidé v českých zemích do roku 1895, s. 100.

⁶³ Dostupné na Wikipedia:

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%BD_%C4%8Derven%C3%BD_k%C5%99%C3%AD%C5%BE

do této ošetrovatelské činnosti zapojovaly a spolu s muži vytvářeli samaritské stráže v poměru 3 : 2. Hasičská samaritánská služba byla využívána i během 1. světové války jako pomocný spolek Červeného kříže, kdy zajišťovala ošetření a přepravu raněných vojáků se z fronty do zdravotnických zařízení. Díky tomu bylo zabráněno dalšímu odlivu hasičů na frontu a kolapsu hasičské organizace.

Celoplošným zavedením samaritské služby v roce 1920 došlo u hasičských sborů jak dobrovolných, tak i u profesionálních jednotek, k nárůstu zásahů. Vznik samaritských strážů byl ohlášen obecním úřadem a obvodním lékařem. Lékaři prováděli jejich výcvik v odborných kurzech a ten postupně zahrnoval délku až 40 hodin. Ukončen byl závěrečnou zkouškou a hasičům - samaritánům bylo vydáno vysvědčení o odborné způsobilosti a kvalifikaci. Tato způsobilost byla v pravidelných termínech obnovována zkoušením. Hasiči se poté měli stát členy ČSČK. Na hasičských stanicích byla provozována zdravotnická služba první pomoci a u profesionálních jednotek ve velkých městech přibyla záchranná sanitní služba. V Plzni bylo např. provedeno 400 převozů nemocných v jednom kalendářním roce a hasiči dokonce prováděli i asistenci při pitvách.⁶⁴ Do vybavení sborů se dostaly nové plynové masky a kyslíkové dýchací přístroje, které zlepšily hasičským jednotkám požární zásahy a umožnily vyjíždět k událostem na nebezpečné látky, kdy byl v případě potřeby likvidován např. únik cypavku z chladících zařízení. K dalším úkolům v jejich činnosti přibýlo odstranování nebezpečných stavů, kdy došlo k ohrožení majetku, zdraví i života občanů. Vznikalo vyhledávání, záchrana osob a zvířat, např. záchrana tonoucího nebo vytahování zvířat ze studní i další jiné pomoci. Samaritská služba probíhala u hasičských sborů do 1. června 1950 a poté byla převedena opět k Československému červenému kříži. Okresním úřadem národního zdraví připadla přeprava nemocných a byla jim předána sanitní vozidla hasičských sborů.⁶⁵

Vzhledem k většímu počtu výjezdů se menila a přizpůsobovala organizační struktura profesionálního hasičského sboru. Od vzniku Československé republiky docházelo k pozvolnému navyšování početních stavů. Jednotka se zhruba, dle zřizovatele, skládala z velitele, úředníka, cvičitele, telegrafistu, strojníka, nadhasičů a hasičů.

⁶⁴ Prokop, V. Dějiny požární ochrany města Plzně, s. 80.

⁶⁵ Tamtéž, s. 176.

3.2 Období 2. světové války

K úkolum hasičských sborů od roku 1935 přibyla civilní protiletadlová ochrana, a to na základě zákona č. 82 / 1935 Sb., o ochraně a obraně proti leteckým útokům.⁶⁶ Tato opatření vyvstala na základě možného vzniku nového válečného konfliktu v Evropě, a to vzhledem k politice a nástupu německého kancléře Adolfa Hitlera k moci. Zákon č. 82 stanovoval například pravomoci a povinnosti státním a samosprávným úřadům, organizacím, spolkům, majitelům nemovitostí, jednotlivcům a dalším. V rámci ochrany před leteckými útoky byli vlastníci nemovitostí, na nichž byly budovy jako např. podniky s větším počtem zaměstnanců nebo uživatelů, povinni vybudovat vhodné úkryty. U nových budov bylo nařízeno vybudování úkrytu při udělování stavebního povolení. Provádět ustanovení, vydávat rozhodnutí a vyřizovat tyto žádosti bylo v kompetenci stavebního úřadu. Stavební úřad dále vyhodnocoval místa vhodná ke zřízení krytu a kontroloval kryty stávající, zda jsou udržovány v řádném stavu. Osobám, kterým to bylo úředním příkazem uloženo, se musely vybavit úředně schválenou plynovou maskou a udržovat ji v řádném stavu. Na to dohlížela policie v oboru péče o bezpečnost osob a majetku. Vše platilo taktéž pro obce, které se řídily nařízeními nadřízených politických úřadů. V pokynech pro obce bylo uloženo zajistit na své náklady dostatečný počet veřejných krytů a zásob plynových masek.⁶⁷

Mezi další povinnosti obce samozřejmě patřilo, zajištění dalších úkolů k ochraně před leteckými útoky, a to zejména v podobě hlásné, požární, zdravotní a samaritské služby. Pokud by úkoly obec neplnila, tak by činnost převzal na její náklady nadřízený politický orgán. Na náklady obce mohly být, dle vládních nařízení, vybírány dávky nebo mohly být obci poskytovány služby. Ministerstvo vnitra a ministerstvo obrany se zúčastněnými ministerstvy rozdělilo obce do kategorií podle nebezpečí z leteckých útoků a stanovilo ustanovení o jejich ochraně. Mohly být zřízeny Místní poradní výbory, které soustředily ke společné práci všechny možné složky, jako zástupce státních a samosprávných úřadů, armády, hasičských, samaritských a tělovýchovných spolků nebo zástupce z lékaře aj. Zákon č. 82 dále upravoval výrobu masek, vyvlastnění majetku ve prospěch státu v této oblasti či trestní ustanovení a jiné další. K tomuto zákonu přibyl v roce 1937 zákon č. 184 / 1937 Sb., o branné výchově.⁶⁸

⁶⁶ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 30.

⁶⁷ Tamtéž, s. 30.

⁶⁸ Tamtéž, s. 33.

Hasické sbory se stávají součástí Civilní protiletectké ochrany měst a obcí ve své místní působnosti. Hasiči provádí odborné školení obyvatelstva, do kterého se zapojuje i hasičský tisk. Vychází články o používání plynových masek a příručky o nebezpečí bojových plynů. Hasiči začínají používat nový cvičební řád, který je vytvořen podle vojenského cvičebního řádu. Jednotky prováděly společná cvičení s armádou i ostatními složkami, kde byly simulovány zákroky při leteckém bombardování.

Neprehlédnutelnou a velkou vývojovou změnou v požární ochraně se stalo období Protektorátu Čech a Moravy a druhé světové války. V této době došlo k velkým organizačním změnám a k tvorbě nové legislativy, která přetrvala až do 50. let 20. stol. První změny nastaly postoupením pohraničního území Československa, státům Maďarska a Polska na základě Mnichovské dohody ze dne 29. září 1938. Po zabrání pohraničních oblastí musela nastat reorganizace hasičských zemských jednot Čech, Moravy, Slezska a Slovenska na neobsazeném území. Hasické župy se v nich přetvářely na Okresní hasičské jednoty a ty se dále dělily na hasické obvody, ke kterým se přiřazovaly jednotlivé hasičské sbory. V obsazených územích došlo k zabrání hasičských sborů a ke konfiskaci jejich majetku. Většina sborů ztratila svou akceschopnost odchodem českých občanů z těchto území.

Další negativní vývoj následoval 14. března, kdy slovenský snem vyhlásil samostatný Slovenský stát a Podkarpatská Rus svou nezávislost. Dne 15. března 1939 překročily německé jednotky hranice Čech a Moravy a provedly obsazení republiky. Dalšího dne 16. března 1939 byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, který se tak stal součástí velkoněmecké říše. Výnosem ministerstva vnitra z 15. května 1939 se určil za nejvyšší složku Svazu českého hasičstva v Čechách a na Moravě, který sdružoval dvě hasičské zemské jednoty Čech a Moravy. Zákon ze dne 15. listopadu 1867, č. 134 r. z., o právu společným, na jehož základě byly zřízeny hasičské sbory, byl změněn vládním nařízením č. 97 / 1939 Sb. ze dne 31. března 1939.

Nové vládní nařízení přikazovalo, že spolky, které chtějí nadále vyvíjet svou činnost, jsou povinné to do 31. května 1939 oznámit příslušnému okresnímu (státnímu policejnímu) úřadu, ke kterému dle sídla spadají. Spolky, které by tak neucinily, by zanikly dnem 30. června 1939. Nařízení podléhaly i hasičské sbory, které musely, potvrdit svojí činnost jinak by zanikly. Ohlášení proběhlo přes Okresní hasičské jednoty. Svaz českého hasičstva v Čechách a na Moravě vydává na podzim roku 1939 příkaz ke svolání mimořádných valných hromad, na kterých musí být hasičskými sbory povině schváleny nové jednotné stanovy. Ve všech funkcích organizačního zřízení hasičských jednot museli zůstat stávající funkcionáři a

volby na tyto místa byly během okupace zakázány. K dalším restrikcím provázející hasičské sbory patřilo vyloučení židovských členů z organizace, omezené nošení slavnostního stejnokroje a bylo zakázáno používat hasičské odznaky z první republiky či pozdrav „Nazdar“, který byl nahrazen pozdravem „Vlasti zdar“. Stanice a automobily musely být označeny česko – německými nápisy. Někteří hasiči byli zatčeni a odvezeni do koncentračních táborů.⁶⁹

Behem následujících let byly vydány další zákony, vládní nařízení, výnosy a opatření, které postupně zaplňovaly oblasti týkající se požární ochrany. To souviselo s potřebou a důležitostí při nasazování hasičů na likvidaci událostí způsobených zejména válečným konfliktem, bylo třeba stávající právní předpisy z 19. stol. rozšířit a doplnit. Velká část těchto protektorátních předpisů byla nahrazena až v 50. letech.

Zde je shrnuto několik nových vládních nařízení:

- v. n. c. 62 / 1941 Sb., k odvrácení požáru zavinených nedbalostí. Nařízení upravovalo založení požáru nedbalostí nebo opomenutím a stanovovalo vyšší trestu za tyto skutky.
- v. n. c. 439 / 1941 Sb., o závaznosti českomoravských požárne - technických zařízení, které ukládalo za povinnost vyrábět a užívat hasičskou výstroj a výzbroj a požárne technická zařízení výslovně uvedená v závazné normě ministerstva vnitra.
- v. n. c. 31 / 1942 Sb., o dani z požární ochrany, který § 4 určoval danovou sazbu 6 % z úhrnné částky pojistných plátů. Předpis dále nespécifikoval využití finančních prostředků pro potřeby požární ochrany jako předchozí zákon c. 79 / 1935 Sb.
- v. n. 258 / 1943 Sb., již se vydávají stanovy výzbrojní ústředny pro Čechy a Moravu. Obce se staly korporací veřejného práva a nositeli nákladu na požární ochranu. Členy výzbrojních ústředí se mohly stát i podniky se závodní požární ochranou. Pokud byly poverení ministerstvem vnitra, mohly prodávat a kupovat či normalizovat hasičské nářadí.
- v. n. 77 / 1944 Sb., o protektorátní policii, zarazovalo hasiče z povolání dle § 3 do protektorátní policie pod označením „požární ochranná policie“
- v. n. 168 / 1944 Sb., o náhrade ztráty na výdelku příslušníkem hasičstev. Tento předpis upravoval náhrady a ztráty na výdelku u povinných a dobrovolných hasičů v době nasazení při zdolávání požáru nebo stavu nouze.
- v. n. 30 / 1942 Sb., o vecech požární ochrany. Nařízení nahradilo klíčové zemské zákony o požární ochraně z 19. stol. c. 35 / 1873 mor. z. z., c. 45 / 1876 ces. z. z. a

⁶⁹ Prokop, V. Dějiny požární ochrany města Plzně, s. 155.

c. 20 / 1873 slez. z. z., podle kterých byli hasici do té doby organizováni. Byl to základní a nejdůležitější právní předpis, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1942, zrušen a nahrazen byl dne 9. července 1950 zákonem c. 62 / 1950 Sb.

Vládní nařízení c. 30 / 1942 obsahovalo čtyři části a 23 paragrafu. První část pojednávala o všeobecných ustanoveních. Do věci požární ochrany byly zahrnuty opatření sloužící požární ochraně včetně osobních a věcných prostředků k zamezení a zdolávání požáru a jiných stavů nouze. Úkolem obcí bylo zřízení a udržování sporádané požární ochrany, což zahrnovalo nákup a údržbu náradí a výstroje na likvidaci požáru, ní a jiných stavů nouze. Dále se musela udržovat poplachová zařízení, hasičské stanice a zařízení k opatrování vody. Tímto se obec stala vlastníkem věcných prostředků požární ochrany.

V rámci požární ochrany mohla obec vydávat, dle směrnic, místní předpisy, které podléhaly schválení dohlédacího úřadu, což byl politický úřad bezprostředně nadřízený obci, například okresní úřad. Prestupky uvedené v předpisech mohla obec vymáhat pokutou až do výše 200 protektorátních korun a v případě nevymahatelnosti až třemi dny vězení. Úkolem hasiců se stalo, zamezování a zdolávání požáru i jiných stavů nouze. Pokud tím nebyly pověřeny jiné organizace, stanovené zákonným předpisem. K tomu hasičům náležela potřebná policejní oprávnění.

Odborný dohlédací úřad nad obcemi, hasiči a jejich svazy vykonával ministr vnitra, který byl oprávněn vydávat pokyny. Ministr vnitra určoval, jaký druh jednotek se zřídí ve městech, a v jakém početním stavu. Jednalo se o jednotky z povolání, dobrovolné či povinné. Ministru vnitra byl podřízen hlavní požární ředitel, který byl protektorátním zaměstnancem.

Paragraf 6 vládního nařízení 30/1942 Sb. byl nahrazen paragrafem 6 vládního nařízení 352/1942 Sb. s účinností od 14. října 1942 a platil až do padesátých kdy byl 9. července 1950 zrušen. Dle § 6 byl hlavní požární ředitel nadřízen dvěma zemským požárními řediteli, kterým podléhaly zemské úřady, a to Čechy a Morava. Dále byli krajsí požární ředitelé, kteří měli sídlo v rámci okresního úřadu a vykonávali odborný dohled ve věcech požární ochrany v rozsahu stanoveném ministrem vnitra. Tito protektorátní zaměstnanci byli podřízeni ministrovi vnitra a náležela jim povinnost vykonávat jeho pokyny.

Druhá část zákona se týkala samotných hasičů. Byly určeny druhy hasičských jednotek, a to z povolání, dobrovolné, povinné i závodní. Velitelé prvních tří jednotek se zodpovídali obci za jejich pohotovost. Pro vstup do hasičského sboru byla stanovena věková hranice 18 let a aktivní služba končila dovršením 60 let. Stanovení těchto věkových hranic zapříčinilo zrušení

hasického dorostu a žactva. U dobrovolných hasiců mohli být po 60 letech věku členové prerazeni do zálohy. Příslušníci museli splňovat fyzické předpoklady, nesměli být zbaveni svéprávnosti či být trestáni vezení, postrádat cestná práva občanská, ani se jevit neschopnými. Členství bylo možné pouze v jednom sboru. Příslušníky nesměli být židé a židovští míšenci nesměli vykonávat vedoucí funkce. Zákon upravoval také přednostní velení u zásahu. Při společných zásazích ostatních jednotek s jednotkami z povolání, měl přednostní velení nejstarší velitel jednotky z povolání. Pokud však na místě nebyla jednotka hasiců z povolání, velel místu zásahu velitel dobrovolné jednotky, která se k zásahu dostavila jako první. V ostatních případech velel na místě velitel povinných hasiců. V podnicích, které měly zřízeny závodní jednotky, měl přednostní velení velitel jednotky z povolání a v ostatních případech velitel závodních hasiců. Profesionální velitel mohl předat vedení veliteli závodních hasiců, ovšem pouze pokud měl tento velitel potřebné znalosti o daném provozu. Při lesních požárech velení zásahu náleželo lesnímu zaměstnanci a v jeho nepřítomnosti velel velitel hasiců, dle předchozího modelu. V případě, že byly v obci dvě dobrovolné jednotky, určil právo přednostního velení krajský požární ředitel. Dobrovolní hasiči byli nadřazeni hasicům povinným a dle toho bylo rozděleno i velení. Hasiči měli za úkol zajistit v obci ochranu před požáry, jinými veřejnými stavy nouze a nehodami. Dále byli povinni poskytnout bezplatnou pomoc také sousedním obcím ve vzdálenosti 1 km, ale nesměli tím ohrozit požární ochranu vlastní obce. Další problematiku v tomto směru upravoval svými pokyny odborný dohlédací úřad. Závodní hasiči zajišťovali požární ochranu především podnikům. Mimo závod mohli poskytovat pomoc pouze v případě, že nebyla ohrožena bezpečnost v závodě, nebo byli-li osvobozeni od těchto povinností odborným dohlédacím úřadem.

V zákoně byla upravena všeobecná práva a povinnosti při poskytnutí osobní či věcné pomoci a vypuknutí požáru. Ten kdo nebyl schopen uhasit ohen vlastními silami, musel bezodkladně ohlásit tyto skutečnosti na policii nebo obec. Každý byl povinen osobně pomáhat hasicům při likvidaci požáru a na příkaz obce poskytnout věcné prostředky jako vozidla nebo náradí. Následky za škodu na těchto prostředcích nesla obec. Vše bylo platné i v případě cvičení. Na osoby, které poskytly osobní a věcnou pomoc se přenášely stejná práva a povinnosti jako na hasiče.

Hasiči z povolání byli stále zřizováni obcemi, ale nové pouze ve městech s více než 50 000 obyvateli. Jejich velitel byl do funkce ustanoven taktéž obcemi, ale bylo třeba tuto věc ještě potvrdit ministrem vnitra. Ministerstvo vnitra mělo právo sbor rozpustit. Od roku 1944 spadali hasiči z povolání dle v. n. c. 77 / 1944 Sb., pod generální velitelství protektorátní policie.

Dobrovolné sbory byly zřízeny svoláním obce k jejím obyvatelům a následným přijetím a schválením stanov. Stanovy určovaly práva a povinnosti členu sboru, dále upravovaly jmenování velitele a někdy ukládání pokut. Na tomto základe mohly být pokuty vybírány a v případě neplacení vymáhány politickou exekucí. Tím se hasiči stali při výkonu funkce jedním z orgánů místní samosprávy. Minimální početní stav sboru byl 18 mužů a po dohode s krajským reditelem mohl být snížen na 14. Pokud se nedosáhlo ani minimálního početního stavu, tak bylo dohlédacím úradem spojeno více obcí.

Kde nebyli zřízeni dobrovolní hasiči nebo stávající sbor dostatečně nepokrýval požadavky požární ochrany, musela obec vydáním povolávacího výmeru založit hasice povinné. Do celého sboru jmenovala velitele, který ještě musel být potvrzen krajským reditelem. Na výzvu obce museli reagovat všichni muži ve věku od 18 do 60 let. Zproštěni byli muži zdravotně neschopní a ti, kterým to nedovoloval veřejný zájem. Požadavek na početní stav byl totožný se sborem dobrovolným. Závodní hasice zřizoval závod podle určení dohlédacího úradu. Velitele si určil také podnik, ale opět musel být potvrzen krajským požárním reditelem. Minimální početní stav hasičů byl 18 mužů. Členi dobrovolných a závodních hasičských sborů byli v roce 1942 osvobozeni od nuceného pracovního nasazení, tzv. totálního nasazení pro Třetí říši. Krajský požární reditel musel tímto členům vydat potvrzení o jejich nepostradatelnosti.

Část třetí zákona, opatření prostředku, obsahovala tři paragrafy a první z nich upřesňoval plnění povinností obce. Náklady na zřízení a udržování požární ochrany nesla obec v mezích rozpočtu a u závodních hasičů to byl závod, který je zřizoval a zaštitoval. Náklady za událost platila obec, která jednotku zřizovala anebo obec, kde daný zásah proběhl. Pokud se pomoc poskytnutá při zásahu usoudila dle slušnosti za bezplatnou, nebyla ztráta na výdelku příslušníkům dobrovolných ani povinných jednotek proplácena. Pokud by byl zásah vykonán z nařízení odborného dohlédacího orgánu, náležely všechny náklady Protektorátu Čechy a Morava. Další bližší předpisy byly vydány ministerstvem vnitra. V paragrafu 17 této části byla specifikována dan z požární ochrany. Bylo zde zaneseno, že se na podporu požární ochrany vybírá od požárních pojišťoven a pojistníku dan, a to dle již zmíněného vládního nařízení č. 31 / 1942 Sb. Poslední paragraf 18 specifikoval zásahy do soukromého majetku. Tímto museli vlastníci a držitelé postižených nemovitostí požárem nebo jinou událostí umožnit přístup hasičům do jejich domu a na jejich pozemky. Dále byli povinni poskytnout své náradí a vlastní vodu z pozemku pokud tam byla. Velitel zásahu mohl v zájmu úspěšné likvidace události nařít potřebná opatření, jako vyklizení pozemku nebo odstranění budov a

jejich částí, ohrad a rostlin. To platilo i pro držitele a vlastníky sousedních pozemku postížených požárem nebo stavem nouze.

V části čtvrté byl uveden a upraven přechod vlastnictví ze sboru na obec. Veškerý majetek hasičského sboru, který sloužil pro potřeby požární ochrany, byl převeden ze sboru na obec. Jednalo se o nemovitosti s příslušenstvím, náradím a výzbrojí. Pokud byl tento majetek zakoupen z vlastních prostředků sboru, náležela finanční kompenzace od obce příslušnému hlavnímu svazu hasičů. O majetkových nesrovnalostech mezi oběma subjekty rozhodovaly politické úřady. Proti rozhodnutí obce podle tohoto nařízení vlády se možno odvolat k dohlédacímu úřadu do 14 dnu po jeho doručení. Ministr vnitra mohl změnit podrobnými předpisy vydanými k tomuto nařízení organizaci hasičů, ale i jejich práva a povinnosti. Pokud nebyl spáchán trestný čin, který by rešil soud, tak bylo za porušení tohoto nařízení a vydaných prováděcích předpisů k němu stanovena pokuta 5 000 korun nebo vezení do 6 měsíců.

Behem války se z členu dobrovolného hasičského sboru utvářely oddíly protiletectvé obrany, které poskytovaly občanům první pomoc při bombardování a dále prováděly hlídkovou činnost. Oddíly byly rozděleny do družstev a různě rozmístěny do částí měst.

3.3 Požární ochrana po 2. světové válce

Dekretem prezidenta republiky č. 5 / 1945 Sb. ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkových – právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců, kolaborantů i některých organizací a ústavů, byly zneplatněny majetkové převody uzavřené po 29. září 1938 pod tlakem okupace nebo národní, rasové či politické persekuce. Tím došlo k navrácení a převodu protektorátních hasičských sborů do rukou českých hasičských sborů. Dekretem prezidenta republiky č. 81 / 1945 Sb., o některých opatřeních v oboru spolkovém ze dne 25. září 1945 byla upřesněna problematika obnovení spolku, veřejných organizací a navrácení jejich majetku. Na jednání zemských jednot v říjnu 1945 se ustanovil Svaz československého hasičství, který se tak stal celostátní organizací. Tento svaz vytvořil nové stanovy zaměřené obnovu hasičů v nové republice a ty byly na valných hromadách celoplošně schvalovány v roce 1946.⁷⁰

Sbory z Čech a Moravy poskytovaly pomoc a techniku na obnovu hasičů v pohraničních oblastech po Mnichovském diktátu v roce 1938. Svaz československého

⁷⁰ Frühwirth, J. Címalová, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostravě, s. 70.

požární ochrany na krajské národní výbory, a to dle vl. nar. c. 30 / 1942 Sb. V tomto ohledu krajské úřady napr. urcovaly, kde vzniknou hasičské sbory, v jakém početním stavu či potvrzovaly do funkce velitele jednotky z povolání. Na okresní národní výbory byla přenesena působnost z ministerstva vnitra a zemských národních výborů ve věcech spolkových dle zákona c. 134 / 1867 r. z., ve znění dekretu c. 81 / 1945 Sb. a předmětem této působnosti bylo například osvědčení právního trvání spolku nebo potvrzení stanov spolku v obvodu nepřesahujícím hranice okresu. Tím spolková činnost okresní hasičské jednotky spadala do kompetencí okresních úřadů. Při zemských hasičských jednotkách vznikly krajské výbory, které koordinovaly činnost na úrovni kraje. Vládním nařízením c. 301 / 1948 ze dne 28. prosince 1948 byly u krajských národních výborů zřízeny bezpečnostní referáty, které zajišťovaly veškerou národní bezpečnost v kraji.

3.4 Struktura a organizace požární ochrany v době socialismu

Vývoj a rozvoj národního hospodářství v Československu po 2. světové válce a reorganizace požární ochrany si vyžádaly vznik nových zákonů a vyhlášek. Nejvíce právních předpisů vzniklo v 50. a 60. letech a byl tím položen základ, který přetrhl až do 21. století. Zákon c. 62 / 1950 Sb., o ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami, nabyl účinnosti dne 9. července 1950 a stal se prvním Československým zákonem o požární ochraně. K datu jeho účinnosti bylo zrušeno v. n. c. 30 / 1942 Sb., o věcech požární ochrany. Podle § 14 odst. 1 zákona c. 62 / 1950, bylo vytvořeno v. n. c. 135 / 1950 Sb., o organizaci ochrany před požáry a jinými živelnými pohromami. Od účinnosti tohoto nařízení byla zrušena veškerá předešlá ustanovení v předpisech týkajících se požární ochrany a všechny požární rady vydané v českých zemích a na Slovensku. Nove vydané předpisy stanovovaly a upravovaly organizaci, řízení a úkoly v oblasti požární ochrany, práva a povinnosti orgánů státní správy, příslušníku hasičstva a občanů Československé republiky při zdolávání požáru a jiných živelných pohrom nebo nehod. Zákon c. 62 / 1952 Sb., uváděl, že nejvyšší dohled a řízení nad požární ochranou přísluší ministerstvu vnitra. Pod ním byla hierarchicky na principu nadřízenosti uspořádána třístupňová soustava národních výborů, a to krajských, okresních a místních.

Ministerstvo vnitra a národní výbory (dále NV) mohly vydávat v mezích své působnosti právní předpisy týkající se požární ochrany. Národní výbory mohly obecné právní předpisy vydávat v rámci svého obvodu a jeho schválení podléhalo nadřízenému orgánu. Požární

ochrana v obci spadala do kompetencí místního NV, který zřizoval dobrovolné a profesionální hasičské jednotky. Dobrovolné jednotky se zřizovaly v součinnosti s hasičskými spolky, což způsobilo tzv. dvoukolejnost. Velitel sboru, který byl jmenovaný národním výborem a byl mu zodpovědný za připravenost jednotky, nemusel uznávat nároky a požadavky jednoty a naopak.⁷³ Součinnost mezi hasičským spolkem a hasičským sborem upravovaly směrnice ministerstva vnitra. Velitel sboru zodpovídal za připravenost hasičů příslušnému NV. Hasiči z povolání byli zřizováni v obcích s více jak 50 000 obyvateli místním NV a v ostatních závažných případech rozhodoval o jejich založení krajský nebo okresní NV. Třetí a poslední jednotkou byli hasiči závodní, které zřizoval závod ze svých zaměstnanců ve spolupráci s okresním NV. Početní stavy hasičských sborů byly dány směrnicemi ministerstva vnitra. Předpis neupravoval požární ochranu v hornictví, která příslušela báňskému úřadu. Dále však ještě zahrnoval např. úhradu nákladů v rámci požární ochrany nebo trestní ustanovení za jeho porušení.⁷⁴

Vládní nařízení č. 135 / 1950 Sb. v I. oddílu vymezovalo součinnost obyvatelstva při zdolávání požárů. Patřila sem osobní a věcná pomoc, kdy byl např. každý občan povinen poskytnout při zásahu dle svých sil osobní pomoc nebo pro jeho účely dát dopravní prostředek či umožnit přístup na nemovitost. Nove se zde objevuje, že pokud to vyžaduje obecní zájem, musí být poskytnuta osobní pomoc a umožněn přístup na pozemky i pro účely cvičení. S v. n. č. 30 / 1942 se nadále shodovalo třetí opatření, která byla nutná k úspěšné likvidaci události jako vyklizení pozemku, odstranění objektu a jeho částí, ohrad nebo kultur. Ve II. oddílu byly rozvinuty úkoly národních výborů a jejich spolupráce s Československou pojišťovnou, n. p., která byla dále upravena směrnicemi ministerstva vnitra. Místní NV si byly povinni poskytnout pomoc hasičům bezplatně.

Oddíl III. upřesňoval organizaci hasičů a jejich činnosti. Hasiči byli výkonným orgánem NV. Stanovily se nové nároky pro přijetí příslušníka do hasičské služby. Příslušníkem se mohl stát občan Československé republiky ve věku od 17 do 60 let, který byl oddán lidové demokratickému zřízení a byl tělesně a duševně způsobilý. Okresní národní výbor mohl věkovou hranici posunout na 16. až 65. let a povolit nástup cizinců. Byly zde popsány opět i druhy jednotek a pravidla vzájemné pomoci mezi nimi. Upřesněno bylo i provádění požárních hlídek, jejichž režim upřesňovaly směrnice ministerstva vnitra. Požární hlídky probíhaly zejména v nočních hodinách od 22 hodiny večerní do 6 hodiny ráno, a to v období zráni obilí, kdy se sklízelo, zpracovávalo a skladovalo. Požární hlídky se tvořily až do 70. let a při

⁷³ Frühwirth, J. Cimalová, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostravě, s. 74.

⁷⁴ Zákon č. 62/1950 Sb., o ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami.

plnění svých úkolů mohly používat i strelnou zbran. Oddíl IV. urcoval právní postavení příslušníku. Velitel hasicu byl při zásahu orgánem národního výboru a náležela mu oprávnění příslušející tomuto úradu. Při výkonu služby se hasici stali veřejnými činiteli a mohli omezit některá práva občana jako je vykázat z místa zásahu. Oddíl V. uvádel, že k zajištění požární ochrany je treba sdružovat obyvatelstvo v hasických spolcích v soucinnosti s národními výbory a jinými orgány veřejné správy. Stanovy spolku musely být v souladu se stanovami schválenými ministerstvem vnitra.

Oddíl IV. obsahoval spolecná a záverečná ustanovení, kdy ministerstvo vnitra vydá po dohode s ústředními úrady dle nařízení vyhlášky a smernice. Pracovní a platové podmínky hasicu z povolání byly upraveny predpisy pro státní zamestnance a to zákonem c. 66 / 1950 sb., o pracovních a platových pomerech státních zamestnanců.

Podrobnosti o pracovním a platovém pomeru stanovila vyhláška ministerstva vnitra c. 206 / 1951 Ú. l., o pracovních a platových pomerech příslušníku veřejných požárních sboru z povolání a příslušníku velitelství požární ochrany. Tato vyhláška platila až do roku 1962. V části pracovního pomeru byly rozšířeny podmínky pro přijetí nového příslušníka. Tím se mohl stát ceskoslovenský občan, který byl státně spolehlivý a bezúhonný, ve věku od 17 do 35 let s telesnou a duševní způsobilostí, vykonanou základní vojenskou službou a dvouletou praxí z výroby. V odvodnených případech se mohlo od některých podmínek upustit. Hasic se přijímal na základe zkoušek a na tří měsíční zkušební dobu. Poté s ním byl uzavren pracovní pomer a zamestnanec složil slib. Behem služby u sboru byl podrobován dle potreby kvalifikačním zkouškám. Velitelské funkce byly propujcovány a podrobnosti do jejich zarazení upravoval zvláštní predpis. Zamestnanci získá i další práva, napr. právo na ochranu, kdy stát zodpovídal za neúmyslně způsobenou škodu zamestnancem při výkonu práce. Dále mel nárok na dovolenou a mel právo na stížnost, která se podávala na principu nadřízenosti.

Povinnostmi příslušníka se stalo zdolávání požáru, živelných pohrom a nehod, které mel vykonávat verne, pilne a svedomite. Byl povinen poslouchat rozkazy svých velitelu, a nesmel vykonávat vedlejší soukromé zamestnání. Probehla i úprava pracovní doby a náhrada škody, která byla způsobená vlastní vinou. Za porušení povinností mohlo dojít k uložení kárných trestu nebo zproštění výkonu práce, které probehlo napr. při vzetí příslušníka do vazby. Kárnými tresty byla veřejná dutka, penežitý trest a snížení hodnosti. Při zproštění výkonu práce příslušelo zamestnanci určité procento základního platu. Zamestnavatel touto vyhláškou získal možnost preložit zamestnance ze služebních duvodu nebo ho prechodne pridelit na jiné pracovište, a to na dobu až 6. měsícu. O pridelení na delší dobu odovalo

ministerstvo vnitra. Pri sníženej pracovnej neschopnosti mohli byť zamestnanci poskytnutí pracovné úľavy, mohol byť prevedený na inú prácu alebo bola umožnená rekvalifikácia pro iný obor. Pracovný pomer sa ukončoval výpoveďou, zrušením bez výpovedi, dohodou alebo odsouzením ke ztráte občanských práv.

V platovom pomere boli upravené pracovné príjmy. Základný plat bol rozdelený do 4 platových tried, ke ktorým bol stanovený mesačný tarif. Triedy sa určovali dle propujcenej hodnoty, napr. mladší hasič, požárnik alebo vrchný požárnik. Počet miest v daných triedach bol určený ministrom vnitra ve spolupráci s ministrom financií. 4. platová trieda bola určená pro vyšší hasičské funkcionáre, počínajúc veliteľom sboru nad 50 mužů a konce hlavním veliteľom požárnej ochrany. Tato trieda mala pet pásem, ke ktorým opet náležely jednotlivé tarify. Pokud hasič vykonával zvlášť nebezpečnou činnost, tak mu k platu dle míry rizika příslušel nebezpečnostní příspěvek. Plat mohl být rozšířen o odměny za vyšší výkon, za práci prescas nebo o náhrady za pracovní pohotovost, napr. v noci. Mzda mohla být i krácena o pohledávky státu, které vznikly v pracovním pomere. Ty mely nejvyšší prioritu pred všemi ostatními srážkami z platu. Predpis také řešil peněžní příspěvky na výstroj, ubytování a sociální dávky nebo příjmy pri vzniku, zániku a zmenách pracovního pomere.

Vládním nařízením c. 12 / 1951 Sb., o náhradě škody příslušníkům hasičstva a jiným osobám v oboru ochrany pred požáry a jinými živelnými pohromami byly stanoveny podmínky finančních náhrad za ztráty na výdelku a škody na vecech pri těchto událostech. K tomuto nařízení byla vydána prováděcí vyhláška ministerstva vnitra c. 248 / 1951 Ú. 1. Oba predpisy byly zrušeny až v roce 1986 zákonem o požárnej ochrane c. 133 / 1985 Sb. Ztráty na výdelku byly hrazeny hasičským příslušníkům, osobám poskytujícím osobní pomoc a dobrovolným hasičům zarazeným v pracovním pomere. Náhrady poskytoval místní národní výbor, na jehož území událost vznikla. U závodních hasičů šly náhrady na vrub závodu. Tyto náhrady byly totožné s uhrazením škody na vecech, s výjimkou zásahu závodních hasičů mimo závod. Poté škodu opet hradil místní národní výbor.

Nové právní predpisy prinášejí změnu v organizaci požárnej ochrany. Na ministerstvu vnitra vzniká hlavní velitelství požárnej ochrany, v jehož cele je hlavní velitel požárnej ochrany. Pri něm se dále utvářejí krajská, okresní a mestská velitelství požárnej ochrany, která jsou součástí bezpečnostních referátů patricných národních výborů. Organizační strukturu požárnej ochrany určovalo ministerstvo vnitra na základe podkladu vypracovaných hlavních velitelství požárnej ochrany. K hlavním úkolům velitelství požárnej ochrany patřilo:

- „zabezpečovat v příslušném území požární ochranu (dále PO) přímo nebo prostřednictvím podřízených složek,
- predkládat příslušnému NV zprávy o stavu PO se zamerením na materiálne technické vybavení a personální obsazení složek PO včetne jejich dislokace,
- predkládat příslušnému NV návrhy na zrizování jednotek PO (u KNV na zrizování profesionálních hasičských sboru včetne jmenování jejich velitelu)
- podílet se na cinnosti komise zábrany škod příslušnému NV,
- organizovat povodnovou záchrannou službu, zabezpečovat spolupráci s příslušným stupnem Československého svazu hasicstva,
- zabezpečovat školení a výcvik příslušníku hasičských sboru, a to profesionálních i dobrovolných v krajském ucilišti požární ochrany.“⁷⁵

Krajská ucilište požární ochrany vznikala mezi roky 1949 až 1950. Sloužila k příprave novácku na práci u hasičských sboru a posléze k dalšímu rozširování kvalifikace v podobe specializacních kurzu. Vyucovaly se zde odborné predmety, napr. požární taktika, technické prostredky nebo dokonce politická výchova. Provádel se i praktický výcvik. Učilište sloužilo jak profesionálním, tak i dobrovolným hasicum. Od 1. cervna roku 1950 končí samaritánská služba a zdravotní dopravní služba u hasičských sboru prevádí se pod Československý červený kříž.⁷⁶

Na počátku 50. let zacaly v okresních mestech vznikat nové verejné požární sbory z povolání. Zavádela se v nich 24 hodinová služba, po které následovalo 48 hodin volna. Tento pracovní režim pretrval až do dneška. Nadále se rozširoval okruh cinností a událostí, ke kterým hasici zacali vyjíždet. Na to sbory reagovaly svým rozšířením a specializací. Vznikaly potápecké skupiny, protiplynová služba atd. Muselo se tedy specificky upresnit vedení zásahu a stanovit oprávnění k jeho řízení. To upravovala vyhláška MV c. 317 / 1951 Ú. l., o technickém vedení zásahu požárních sboru. Predpis upravoval princip prednostního velení u zásahu a další spolupráci s ostatními orgány napr. verejné nebo vojenské správy.

Cástecne vojenský charakter služby u hasicu, který zacal fungovat na principu podřízenosti, hodností a rozkazu si vyžádal úpravu v podobe vyhlášky MV c. 91 / 1952 Ú. l., kterou se vydává služební a disciplinární rád pro příslušníky požárních sboru, požárních hlídek a pro příslušníky velitelství požární ochrany. Vyhláška byla zrušena opet až v roce

⁷⁵ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 57.

⁷⁶ Frühwirth, J. Cimalová, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostrave, s. 74.

1986. Popisovala určité normy chování příslušníku ve službě i mimo ni. Rozváděla povinnosti příslušníku a velitelu na všech stupních řízení.

V oblasti prevence vydalo ministerstvo vnitra vyhlášku c. 61 / 1952 Ú. l., o požárních prohlídkách, která specifikovala provádění kontrol všude, kde hrozil vznik požáru. Do cehož prakticky patřily všechny soukromé i státní objekty, domy a pozemky. Kromě důležitých objektů z hlediska bezpečnosti a obrany státu, tam podmínky pro vstup stanovilo ministerstvo vnitra. Skupiny, které prováděly prohlídky, se skládaly z příslušníku hasičských sborů, členu místní jednoty Československého svazu a znalce z oboru kominictví, stavebnictví atd. Vlastníci a uživatelé byli povinni umožnit vstup do kontrolovaných objektů. Vše bylo v kompetencích místního národního výboru, ten určoval kontrolní skupinu a řešil odstranění zjištěných závad.

Reorganizace v 50. letech se dotkla i sboru dobrovolných hasičů. Ty byly rozděleny na dobrovolné požární sbory a na Svaz československého hasičstva. Dobrovolné sbory zřizoval místní národní výbor a ty se tak staly jeho výkonným orgánem. Po vzniku krajského zřízení došlo k rušení zemských hasičských jednot a ke vzniku krajských i okresních sekretariátů Svazu československého hasičstva. Úkolem svazu se stala osvěta v branné výchově a protipožární prevenci. Probíhaly přednášky a školení občanů, školení požárních hlídek, svaz spolupracoval s národními výbory při zřizování dobrovolných jednotek, podílel se na přípravě norem a typizací v hasičském odvětví.

Na začátku roku 1953 dochází ke změně jména jednoty, a to z Československého svazu hasičstva na Československý svaz požární ochrany (CSPO) a slovo hasič se nahrazuje slovem požárník.⁷⁷ Zákonem c. 68 / 1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních, dochází ke zrušení zákona c. 134 / 1867 r. z., o právu společným a zákona c. 135 / 1867 r. z., o právu shromážděním. Tím přebírá vládu nad dobrovolnými organizacemi stát, který je prakticky kontroluje a řídí pomocí ministerstva vnitra a národních výborů. Zákon byl zrušen 1. května 1990.

Politický vývoj Československa a pokračující změny v organizaci požární ochrany si vyžádaly další právní úpravy v podobě zákona a prováděcích předpisů. Nový zákon týkající se požární ochrany vzniká již po třech letech a je to zákon c. 35 / 1953 Sb., o státním požárním dozoru a požární ochraně, který ruší zákon c. 62 / 1950 Sb. a v. n. c. 135 / 1950 Sb. Prováděcí předpisy k tomuto zákonu byly:

- vládní nařízení c. 95 / 1953 Sb. o organizaci státního požárního dozoru a požární ochrany,

⁷⁷ Prokop, V. Dějiny požární ochrany města Plzně, s. 181.

- vyhláška MV c. 384 / 1953 Ú. l., o zřízení městských a obvodních inspekcí státního požárního dozoru,
- vyhláška MV c. 385 / 1953 Ú. l., o provádění kontrol orgány státního požárního dozoru a o řízení při ukládání pokut těmito orgány.

Zákon i již zmínené prováděcí predpisy nabyly účinnosti od 1. ledna 1954.

Hlavní význam nové legislativy byl v ochrane socialistické výstavby státu pred požáry a živelnými pohromami nebo nehodami. Cílem bylo masové zapojení obyvatelstva do požární ochrany s pomocí nove vzniklých orgánu státního požárního dozoru a národních výb ve spolupráci s dobrovolnými organizacemi a Československým svazem požární ochrany.

Požární ochrana byla plne v kompetencích ministra vnitra, který ji řídil a prováděl nad ní dozor pomocí ústředních a místních orgánu správy státního požárního dozoru. K tomu byl oprávněn vydávat obecné právní predpisy, všeobecne závazné smernice a pokyny. Ústřední správa státního požárního dozoru (dále SPD) byla zřízena pri ministerstvu vnitra. Pri krajích, okresech a mestech vznikaly krajské správy SPD, okresní inspekce SPD a městské a obvodní inspekce SPD. Ty se tak staly organizační složkou příslušných národních výboru. Městské a obvodní inspekce byly zřízeny ministrem vnitra. Na území Cech a Moravy vzniklo 13 krajských správ SPD a v nich 178 okresních inspekcí SPD. V Praze fungovala pri ústředním národním výboru městská inspekce SPD, která soubežne plnila jak úkoly okresní inspekce SPD, tak i krajské správy SPD. Městské inspekce SPD vznikly i u ústředního národního výboru v Brne a Bratislave a u jednotného národního výboru v Plzni a Ostrave. V techto mestech se plnily úkoly na úrovni okresních inspekcí SPD. Dále se zde v městských částech vytvorily obvodní inspekce SPD. Do všech úrovní SPD byl dosazen vedoucí pracovník, tzv. náčelník.⁷⁸ Podle zákona c. 35 / 1953 Sb., o státním požárním dozoru a požární ochrane, patřilo k úkolům SPD toto:

- pripravovat a vydávat právní predpisy, smernice a pokyny v oboru PO,
- kontrolovat plnění protipožárních opatření,
- pecovat o organizaci a výcvik, využít a zvýšit akceschopnost jednotek PO a soustavne vychovávat obcany v oboru PO,
- dbát o přípravu a provádění požární ochrany po vecné stránce,
- dbát na dodržování požadavku požární ochrany pri projektování a budování závodu,

⁷⁸ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 79.

- sídlišt , jednotlivých budov a zařízení, projekty a výstavbu těchto budov kontrolovat
- organizovat a rozvíjet zlepšovateľskou činnost v oboru PO

Pro plnění těchto úkolů byla stanovena práva SPD, ty se vesměs shodovaly s právy z predešlých zákonů, patřilo sem:

- vstupování do objektu za účelem jejich inspekci a kontrol,
- požadování zpráv a dokladů o stavu protipožárních opatření,
- vyšetřování příčin požáru
- ukládat osobám odpovědným za porušení předpisů o PO pokuty dle nařízení vlády nebo je oznamovat k trestnímu stíhání,
- zastavení provozu v závodě vzhledem k nebezpečí, které by mohlo vzniknout v oboru PO, toto opatření musel potvrdit ministr vnitra nebo náčelník ústřední správy.⁷⁹

Úkoly a práva SPD se podrobně řešily v prováděcích předpisech a byly jednotlivě přirazeny k těmto orgánům státní správy dle hierarchické posloupnosti. Národní výbory se podílely ve spolupráci s ostatními organizacemi a s CSPO na osvětě a na zapojení občanů do požární ochrany. Místní národní výbory financně hradily vybavení a náklady spojené s existencí veřejných požárních sborů a hlídek.

Požární jednotky se v této době nadále dělily na veřejné a závodní, rovněž byly výkonnými orgány PO. Veřejné sbory byly zřizovány pro PO v obci a tvořily je dobrovolné sbory, požární sbory z povolání, požární útvary a požární hlídky. Zřizovatelem dobrovolného požárního sboru byl místní národní výbor daný závod. Ten však musel mít souhlas okresní inspekce. Vznik sboru probíhal ve spolupráci s CSPO. U požárních sborů z povolání musela krajská rada NV na návrh krajské správy SPD určit místo jejich vzniku a početní stavy. Jejich zřizovatelem a nadřízeným orgánem byly okresní správy SPD. Zřizovatelem závodního požárního sboru byl závod, a to po dohodě s ústřední správou SPD a se souhlasem ministerstva vnitra. Veřejné požární útvary se zřizovaly ve městech a závodní požární útvary v závodech, kde bylo zapotřebí zvýšené požární ochrany. Mesta a závody, ve kterých měli hasiči vzniknout a jejich početní stavy určoval ministr vnitra, a to na základě podkladů, které mu předložila ústřední správa SPD u měst a u závodu příslušné ministerstvo, do jehož odvětví daný podnik spadal. Zřizovatelem útvaru byla okresní inspekce SPD a

⁷⁹ Zákon č. 35 / 1953 Sb., o státním požárním dozoru a požární ochraně.

útvary jí byly podrízeny. Organizace a výkon služby byl obdobný jako u vojenských útvaru. Príslušníci správ, inspekcí SPD a požárních útvaru nosili služební stejnokroje, na kterých bylo označení hodnosti a složky, ke které patřily. Ostatní složky PO mohly nosit služební stejnokroje a hodnosti jen se schválením ministra vnitra, který tuto vec musel konzultovat s ministrem obrany. To se také stalo a došlo k zavedení stejnokroju a hodností i u příslušníku veřejných požárních sboru. S tímto však přišel i vojenský režim služby a pro pracovníky v PO byla zavedena mlčenlivost, té mohl zprostit jen určený orgán nebo vedení závodu.

Požární ochrana v závode byla samostatne upravena vyhláškou ministerstva vnitra c. 169 / 1955 Ú. l., o zajištění a organizaci požární ochrany v závodech. Závody se touto vyhláškou řídily až do vniku zákona c. 133 / 1985 Sb., o požární ochrane. Vyhláška byla orientovaná na prevenci před požáry a zajištění bezpečnosti v závode. Zřídily se orgány preventivní požární ochrany, které vykonávaly pravidelné kontroly. Provádely se cvicné požární poplarchy dle vypracovaných poplachových smernic závodu. Zmínené subjekty mely také za povinnost ohlásit každý požár, který u nich vznikl. Nároky na příslušníky rostly, rozširovala se prumyslová výroba, která prinášela nové technologie a provozy. Hasci se museli pripravovat na zásahy v techto objektech, ucit se technické a bezpečnostní normy i novou legislativu, aby mohli vykonávat inspekční cinnost. Pro tyto účely byla ústřední správou vedle krajských ucilišt požární ochrany zřízena Ústřední škola SPD. V polovine 50. let byl rozkazem ministra vnitra vydán cestný odznak „Za hrdinský cin“ pro všechny příslušníky požární ochrany za ochranu lidského zdraví, života a majetku před požáry, živelnými pohromami a nehodami.⁸⁰

Orgány požární ochrany dosáhly ve své pusobnosti v dané dobe pomerne velké samostatnosti, a to hlavne díky legislative. Na konci 50. let dochází ke zmenám ve státní správě, a to se také odráží v organizaci požární ochrany. Dochází k posílení pravomocí národních výboru a k většímu začlenení požární ochrany do jejich organizacní struktury. Jsou rušeny orgány SPD a jejich úkoly i kompetence prebírají nove vytvorené výkonné orgány národních výboru. Výrazne byl posílen význam a pravomoc Ceskoslovenského svazu požární ochrany (dále CSPO) a postavení dobrovolných organizací. Ty prebírají některé výkony státní správy, což není na spolecenskou organizaci obvyklé. Požární ochranu prevzaly odbory vnitřních vecí okresních a krajských národních výboru. Státní správa byla decentralizována a docházelo tím k prenosu některých úkolu do jejich nižších úrovní. Tyto zmeny prinesl zákon

⁸⁰ MV – generální reditelství Hascického záchranného sboru CR. Strucný prurez historií hasicu v ceských zemích, str. 59.

c. 18 / 1958 Sb., o požární ochraně a prováděcí vyhláška c. 106 / 1959 Ú. 1., o organizaci požární ochrany. Ke zrušení těchto předpisů došlo až zákonem c. 133 / 1955 Sb.

Zákonem c. 18 / 1958 Sb. byla stanovena ochrana sociálně veřejné výstavby, životů a zdraví pracujících a majetkových hodnot před požáry, živelnými pohromami nebo nehodami. Ochranou před požáry se stala bdělost a opatrnost občanů zapojených do požární ochrany s pomocí národních výborů a pomocí dobrovolných organizací, hlavně s CSPO. Všichni byli povinni nezavdat příčinu požáru a poskytnout osobní a věcnou pomoc. Požární ochranu řídilo ministerstvo vnitra a národní výbory se svými výkonnými orgány. S touto problematikou jim musely být nápomocny ústřední úřady, ostatní státní a jiné orgány. Ministerstvo vnitra mohlo příslušným podřízeným orgánům ústředního úřadu přidělit některé úkoly v oblasti požární ochrany. Při ministerstvu vnitra byla pro potřeby požární ochrany (dále PO) zřízena hlavní inspekce PO. Řízení a dozor nad PO v rámci ústředního řízení příslušel ústřední správě vodního hospodářství, která byla v tomto ohledu poradním orgánem ministerstva vnitra.

Ministerstvo vnitra stanovilo:

- zásady pro řízení a organizaci PO a k tomu vydávalo obecné právní předpisy,
- požadavky PO na projektovou dokumentaci staveb,
- podmínky pro opatrování, rozdělování a zkoušení věcných prostředků PO a podávalo návrhy na jejich typizaci a normalizaci,
- provádění výcviku a školení pro pracovníky PO z povolání a příslušníky dobrovolných jednotek požární ochrany
- jak vykonávat výzkumnou činnost v oblasti PO

Za účelem splnění těchto úkolů probíhala spolupráce s CSPO.⁸¹

Národní výbory prostřednictvím výkonných orgánů řídily, organizovaly a kontrolovaly PO ve svých obvodech. K tomuto účelu byly oprávněny vydávat obecné právní předpisy a spolupracovaly s CSPO. Místní NV vykonávaly v obci preventivní činnost v oboru PO a při zjištěných závadách dohlížely na jejich odstranění. Zároveň zajišťovaly ve svém obvodu veškeré zázemí a vybavení veřejným dobrovolným požárním jednotkám a to také hradily. Věcné prostředky jednotkám vybíral a prerozděloval místní NV ve spolupráci s CSPO. Náklady na veřejné požární útvary, ať už osobní nebo na věcné prostředky hradil

⁸¹ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 105.

okresní a městské NV. Preventivní činnost přešla na výkonné orgány národních výborů všech stupňů. Výkonné orgány okresních NV prováděly zjišťování příčin požáru a u závažných případech se mohl ujmout vyšetřování výkonný orgán krajských NV, NV měst Brna, Ostravy a Plzně nebo ministerstvo vnitra. Bezpečnostní opatření jako vyloučení věcí z užívání měly v kompetenci výkonné orgány místních NV ve svých střediskových obcích. Pokud bylo toto opatření v rámci požární ochrany nedostatečné, přistoupilo se k zastavení provozu. Tento krok mohl provést výkonný orgán okresního nebo krajského národního výboru nebo národního výboru výše uvedených měst.

Požární ochranu v závodech si organizoval samotný závod ve spolupráci s CSPO. Československý svaz požární ochrany byla dobrovolná občanská organizace, která spolupracovala s výkonnými orgány národních výborů, s ostatními státními orgány a závody v rámci požární ochrany. Svaz prováděl školení občanů, podílel se na školení a výcviku dobrovolných jednotek, prováděl domovní požární prohlídky v obytných domech, menších závodech a zemědělských družstev. Kde nebyla zajištěna požární ochrana v obci požárními jednotkami nebo hlídkami, mohl za určité situace a v případě potřeby povolát výkonný orgán MNV k tomuto účelu občany. Verejné orgány ve spolupráci s CSPO vypracovávaly požární poplachové plány příslušných obcí, které předkládaly odboru vnitřních věcí rady ONV. Rada ONV tyto plány sestavovala. Požární plán obsahoval jaké jednotky, se mají dostat k případné události, do jakého místa a v jakém poradí a početním stavu. Obce musely mít zpracovaný požární plán, kde byl v případě požáru upřesněn způsob vyhlášení poplachu, činnost občanů a jiná opatření. Orgány MNV opět spolupracovali s CSPO.⁸²

Jednotkami požární ochrany se staly požární útvary, požární sbory a požární hlídky. Místo vzniku požárního útvaru a jeho početní stav již určoval ministr vnitra, ale výkonný orgán krajského NV. Režim výkonu služby u těchto útvarů byl nadále vojenský s upřesněním ministerstva vnitra ve spolupráci s ministerstvem národní obrany. Útvary byly zřizovány ve městech a závodech. Verejné požární útvary byly orgány okresních NV nebo daných měst, jako např. Plzně. Závodní útvary byly orgány závodu a plně spadaly do jeho kompetencí. Požární sbory byly dobrovolné a zřizoval je místní národní výbor nebo závod. Stejnokroje a hodnosti u nich navrhoval CSPO se souhlasem ministra vnitra. Požární hlídky zřizovala obec nebo závod k zajištění požární bezpečnosti. Nadále platila ustanovení o mlčenlivosti pracovníků v PO, o poskytnutí osobní a věcné pomoci každého občana na výzvu orgánu místního NV nebo velitele zásahu.

⁸² Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 105.

Nove však vzniklo osvobození od osobní pomoci, a to pro:

- osoby duševne a telesne nezpůsobilé
- osoby do 18 let nebo nad 60 let věku
- tehotné ženy, ženy do 3. měsíce po porodu nebo ženy, které vychovávají jedno dítě
- příslušníky ozbrojených a bezpečnostních sborů, pokud byl narušen výkon jejich služby
- osoby pracující ve veřejné dopravě, ve správě spoju, energetických závodů a zdravotnictví, pokud by došlo k narušení jejich práce⁸³

Právní předpisy z této doby platily až do 30. června 1986, ale organizace požární ochrany se dál vyvíjela a ještě mnohokrát pozmenila. Reformy nastaly změnou územního uspořádání Československé socialistické republiky, která byla vyhlášena 11. července 1960 ústavním zákonem c. 100 / 1960 Sb., ústava Československé socialistické republiky. Ještě předtím byl parlamentem přijat zákon c. 36 / 1960 Sb., o územním členění státu s účinností od 11. dubna 1960. Tím byla republika nově rozdělena do 10 krajů a 8 okresů. V Čechách a na Moravě nově vzniklo sedm krajských inspekcí požární ochrany a městská inspekce PO hlavního města Prahy, které byly nadřizeny okresním inspekcím PO. Tyto inspekce však byly nadále součástí vnitřního odboru národních výborů a jejich samostatnost byla velmi omezená. Příslušníci inspekcí požární ochrany se využívali na jiný druh práce, než jim příslušelo a tím docházelo v požární ochraně k velkému úpadku. Ten byl zapříčiněn i tím, že z rozpočtu národních výborů bylo vydáno na požární ochranu minimální množství finančních prostředků. Na základě toho přišla 12. března 1966 změna v podobě vládního usnesení c. 93 o novém uspořádání požární ochrany. Zavedl se systém tzv. dvoustupňového řízení, kdy byla u ministerstva vnitra zřízena složka požární ochrany s vojenskou organizací, která byla podřízena jak ministerstvu vnitra, tak národním výborům. Změna se týkala pracovníků inspekcí požární ochrany, příslušníků veřejných požárních útvarů a požárníků z povolání u dobrovolných požárních sborů, kteří tím získali větší samostatnost a pravomoc. Při ministerstvu vnitra byla zřízena hlavní inspekce požární ochrany. Inspekce PO města Prahy a krajské a okresní inspekce požární ochrany se staly samostatnými odbory příslušných národních výborů a plnily pro ně úkoly v oblasti PO. Dostávaly vlastní finanční prostředky, se kterými mohly samostatně nakládat. Ve všech krajských městech došlo ke zřízení krajských

⁸³ Zákon c. 18 / 1958 Sb., o požární ochraně.

požárních útvaru. Okresní požární útvary vznikaly postupně, a to až do roku 1989. Tyto útvary PO byly zařízeními příslušných národních výborů.⁸⁴

Od 1. ledna 1969 došlo k federativnímu usporádání státu. V Československé socialistické republice vznikla Česká socialistická republika (CSR) a Slovenská socialistická republika (SSR). Federativní usporádání republiky proběhlo na základě ústavního zákona č. 143 / 1968 Sb., o československé federaci. Každá republika měla svou vládu a zákonodárny orgán, kterým byla česká a slovenská národní rada. Celý stát řídila federální vláda a Federální shromáždění CSSR. V Čechách a na Moravě připadla požární ochrana do kompetencí Ministerstva vnitra CSR a na Slovensku pod Ministerstvo vnitra SSR. Na Ministerstvu vnitra CSR vznikla Hlavní správa PO, která nahradila Hlavní inspekci PO. Organizační usporádání PO v krajích a okresech zůstalo beze změn. Na Hlavní správě PO došlo k vytvoření organizačního a správního oddělení, oddělení požární prevence, oddělení požární represe, oddělení kontroly a statistiky, technického oddělení a oddělení výzkumu a vývoje⁸⁵. Rozdělení se přeneslo i do struktury NV. U federálního ministerstva vnitra vznikl v roce 1972⁸⁶ požární odbor věnující se mezinárodnímu zahraničnímu výskytu, který zastupoval celou CSSR v rámci PO.

3.5 Změny v požární ochraně na konci 80. let

Dne 1. července 1986 nabývá účinnosti zákon č. 133 / 1986 Sb., o požární ochraně a s několika změnami platí až do současnosti. Došlo ke sjednocení orgánu požární ochrany a k jejich zařazení do struktury a organizace ministerstva vnitra. Správa sboru požární ochrany a útvary sboru požární ochrany začaly fungovat jako jeden celek pod jednotným názvem „Sbor požární ochrany“. Sbor byl řízen ministerstvem vnitra prostřednictvím Hlavní správy sboru požární ochrany. Hlavní správou byly dále na principu nadřízenosti a podřízenosti řízeny krajské i okresní správy PO a Městská správa sboru hlavního města Prahy. Krajské a okresní správy PO nadále podléhaly jak nadřízeným orgánům PO, tak zároveň krajským a okresním národním výborům, kde byl jejich řízením pověřen příslušný předseda NV. Městský útvar sboru PO hl. m. Prahy a krajské a okresní útvary sboru PO byly řízeny příslušnými správami sboru PO, ke kterým patřily v rámci jejich územní působnosti. V celé správě PO byli náčelníci a jim byli podřízeni velitelé útvaru, tzv. velitelé jednotek. Členění správ PO na jednotlivé

⁸⁴ Frühwirth, J. Cimalová, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostravě, s. 87.

⁸⁵ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 132.

⁸⁶ Tamtéž, s. 132.

odborníky bylo zastaveno. Početní stavy Sboru požární ochrany připravilo ministerstvo vnitra spolu s krajskými NV a nové je předložilo ke schválení vládě CSR, ta je poté potvrdila vládním usnesením. Do praxe je převedlo opět ministerstvo vnitra s dotčenými správními orgány.

Pracovněprávní vztah příslušníku sboru PO se řídil od 1. ledna 1966 zákoníkem práce č. 65 / 1965 Sb. Jeho postupnými novelizacemi a zákonem č. 133 / 1985 Sb. o požární ochraně se postupně podařilo přejít na částečný režim služebního poměru příslušníku. Zamestnavatel mohl lépe zabezpečovat výkon služby, organizovat zásahovou činnost a povolávat příslušníky z osobního volna do služby. Podrobnější úpravu pracovněprávních vztahů a hodností příslušníku řešily směrnice ministerstva vnitra. Úpravami byla např. příslušníkům prodloužena dovolená a zkušební doba se protáhla na 6. měsíců, rovněž byl upraven celkový výkon služby, délka pracovní doby, která u smenového příslušníka činila 24 hodin a skládala se z 18 hodin výkonu práce a 6 hodin pracovní pohotovosti, poté následovaly dva dny volna. Vedoucí pracovníci měli možnost převedení příslušníka v zájmu výkonu služby po určitou dobu na jiné pracoviště nebo na jinou práci bez jeho svolení. Příslušníci byli povinni splnit rozkaz svého nadřízeného a jeho odmítnutí mohli provést jen v případě, že by tím spáchali trestný čin nebo přečin. Zavedený vojenský systém s nošením stejnokroju a hodností dále pokračoval. Hodnosti se udeľovaly dle dosaženého vzdělání, délky odsloužených let a funkčního zarazení. Ke každé hodnosti náležel hodnostní příplatek v dané výši a k povýšení mohlo dojít i za mimořádný čin jakým byla např. záchrana života.

V 60. letech došlo zákonem č. 18 / 1958 Sb. k postupnému rušení krajských učilišť PO. Vzdělávání příslušníku v oboru požární ochrany však bylo nezbytností pro řádné plnění zákonem stanovených úkolů. Ministerstvo vnitra tak pro tento účel zřizuje v roce 1967 školu Požární ochrany Ministerstva vnitra ve Frýdku – Místku, která se v roce 1984 stává střední odbornou školou a v roce 2002 vyšší odbornou školou PO MV. Dále jsou do roku 1993 založena odborná učiliště požární ochrany ve Frýdku – Místku, v Borovanech, v Brně a Chomutově. V těchto školských zařízeních ministerstva vnitra probíhá vzdělávání hasičů v oboru požární ochrany až do současnosti. Střední odborná škola PO MV ve Frýdku – Místku umožňovala doplnění vzdělání na požadovanou funkci, např. úplného středního vzdělání s maturitou nebo vzdělávání nováčka a stávajících hasičů v odborných kurzech. Odborné kurzy, např. na funkci velitele a strojníka, probíhají i v odborných učilištích PO MV. Dle zákona č. 133 / 1985 Sb. bylo nové stanoveno overení odborné způsobilosti příslušníku pro výkon služby v těchto školských zařízeních ministerstva vnitra po uplynutí stanovené doby. Overování odborné způsobilosti u příslušníku zarazenýc na funkci hasičů a u

hasicu závodních a dobrovolných jednotek prováděl prezkoušený nadřízený orgán. Organizace dobrovolných veřejných a závodních sboru zůstala prakticky nedotčena. K těmto jednotkám mohli přistupovat i příslušníci požárních útvarů z povolání.

Z předchozího zákona byla nadále převzata různá pravidla a povinnosti, která byla pro daný stav stále potřebná a aktuální, např. pravidlo přednostního velení u zásahu, poskytnutí osobní a vecné pomoci, povinnost mlčenlivosti pro příslušníky z povolání a pro členy dobrovolných jednotek. Občanům, u kterých při poskytnutí osobní a vecné pomoci došlo k poškození zdraví, náleželo odškodnění dle nařízení vlády č. 34 / 1986 Sb., o jednorázovém mimořádném odškodnování osob za poškození zdraví při plnění úkolu požární ochrany. Odškodnování příslušníka z povolání bylo upraveno v podmínkách pracovněprávního vztahu. U dobrovolných veřejných jednotek byla tato problematika řešena zákoníkem práce. Byla vytvořena i vyznamenání nařízením vlády ČSR č. 35 / 1986 Sb., o medaili Za hrdinský čin a cestném titulu Zasloužilý příslušník Sboru požární ochrany.

Zákonem byly rozšířeny podmínky preventivní činnosti, byla jasně dána práva a povinnosti orgánů státní správy, výrobním organizacím a občanům v oblasti požární ochrany. K tomu byla vydána prováděcí vyhláška ministerstva vnitra ČSR č. 37 / 1986 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady o požární ochraně. Výkon orgánů státní správy na úseku požární ochrany vykonávalo jako nadřízený orgán ministerstvo vnitra a jemu podřízené národní výbory. Ministerstvo vnitra vykonávalo pomocí Hlavní správy Sboru požární ochrany státní požární dozor, vytvářelo rozpočet na požární ochranu, provádělo zjišťování příčin požáru, vytvářelo odbornou přípravu a určovalo výkon služby požární ochrany, řídilo také výzkum a vývoj a organizovalo civilní ochranu. Ministerstvo vnitra mohlo také stanovovat technické podmínky požární ochrany staveb. Úkoly požární ochrany vykonávaly krajské i okresní národní výbory pomocí příslušných správ Sboru požární ochrany. Místní národní výbory zřizovaly jednotky požární ochrany, prováděly preventivní požární kontroly, vypracovávaly předepsanou požární dokumentaci jako např. požární řád obce, požární poplachové směrnice a zajišťovaly službu civilní ochrany. Při preventivních požárních prohlídkách měly nadále kontrolní orgány možnost vyloučit věc z užívání nebo zastavit provoz.

Výrobní organizace měly stanoveno vytvořit příslušné dokumentace požární ochrany jako požární řady, poplachové směrnice, evakuační plány, požární knihu a další. Musely zabezpečovat a udržovat požárne bezpečnostní zařízení, kterými byla např. požární signalizace, hasicí zařízení a jiné. Zřizovaly a prováděly školení požárních hlídek a školení

zamestnancu. Zabezpečovaly posouzení požárního nebezpečí v objektech a technologických procesech a musely umožnit provedení kontroly kontrolním orgánům požární ochrany. Podmínky bezpečnosti a požární ochrany byly v jednotlivých provozech posuzovány individuálně s ohledem na druh a typ provozu nebo výroby.

3.6 Porevolucní období

Velkou organizační změnu v požární ochraně přinesla Sametová revoluce a pád komunistického režimu po studentské demonstraci v Praze dne 17. listopadu 1989. V Československu byla obnovena demokracie, která do země přinesla nové společenské a ekonomické pomery. Dál pokračovalo federativní zřízení republiky. Federace změnila od 23. dubna 1990 název na Česká a Slovenská Federativní republika a došlo k obnovení územní samosprávy. Zákonem c. 367 / 1990 Sb. o obcích (obecní zřízení) byly od 24. listopadu 1990 místní národní výbory nahrazeny obecními úřady. Místo národních výborů byly vytvořeny okresní úřady, a to zákonem c. 425 / 1990 Sb., o okresních úřadech, jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících. Následně byly vládním usnesením c. 71 ze dne 7. března 1990 zrušeny od 31. prosince 1990 krajské národní výbory. Tím došlo zároveň k zániku krajských správ a krajských útvarů sboru PO. Jejich úkoly a činnost převzalo ministerstvo vnitra a okresní úřady. Od 1. ledna 1991⁸⁷ došlo k převodu majetku pro hasičské účely z národních výborů na ministerstvo vnitra. Majetek začal nově spravovat založený ekonomický odbor na Hlavní správě sboru požární ochrany. K tomuto datu vznikly v jednotlivých okresech samostatné příspěvkové organizace Správ a útvarů Sboru požární ochrany. Nove vzniklé příspěvkové organizace se řídily od 31. května 1991 vyhláškou ministerstva financí c. 205 / 1991 Sb. o hospodření s rozpočtovými prostředky státního rozpočtu České republiky a o finančním hospodření rozpočtových a příspěvkových organizací. V čele organizací byli náčelníci jednotlivých správ a útvarů Sboru PO, kteří se zodpovídali ministerstvu vnitra. Samostatně hospodarili s finančními prostředky a zabezpečovali výkon požární ochrany v okrese. Díky vyhlášce mohli vlastní rozpočet získaný od zřizovatele rozšířit o finanční prostředky nabyté vlastní výdělečnou činností nebo z příspěvku a daru, např. od právnických a fyzických osob.

⁸⁷ Szaszo, Z. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích, s. 161.

Dle zákona c. 451/ 1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech i organizacích České a Slovenské Federativní republiky, České a Slovenské republiky, bylo nutné proverit, prolustrovat příslušníky, zda napr. nejsou registrováni jako spolupracovníci STB⁸⁸ a mohou vykonávat nebo zastávat určitou funkci u Sboru PO. Od 1. ledna 1993 dochází k rozdělení České a Slovenské Federativní republiky, čímž vzniká samostatná Česká republika a Slovenská republika. Organizace požární ochrany v té době zůstává beze zmen, protože patřila pod Ministerstvo vnitra České republiky ještě před rozpadem federace.

Pod ministerstvo vnitra k 1. lednu 1993 přechází Technický ústav požární ochrany MV jako samostatná organizace. Tento ústav slouží jako zkušebna pro Státní požární dozor a jednotky požární ochrany. Zkouší a testuje vecné i technické prostředky PO, napr. žebříky a osobní ochranné prostředky, což jsou napr. zásahové obleky, a vydává na ně příslušné certifikáty. Dále napomáhá objasňovat příčiny požáru a vypracovává k nim požárne technické expertízy.

K přemene dochází rovněž v dobrovolné požární ochraně. Ze Svazu požární ochrany České a Slovenské Federativní republiky vzniklo na území České republiky na základě zákona c. 83 / 1990 Sb., o sdružení občanů, dne 9. dubna 1991 Sdružení hasičů Cech, Moravy a Slezska. Došlo i k návratu ke starému názvosloví a opět se začalo místo slova „požárník“ používat název „hasič“. K roku 2010 bylo organizační zřízení rozděleno na 14 krajských a 77 okresních sdružení hasičů a 7856 sborů dobrovolných hasičů.⁸⁹ Ve všech zmíněných sdruženích a sborech zaujímají vedoucí funkci starostové. Obec je v samostatné působnosti zřizovatelem jednotky sboru dobrovolných hasičů. Zabezpečuje její provoz, akceschopnost, připravuje jí zejména na hašení požáru a záchranné práce při živelných pohromách i jiných mimorádných událostech. Do tohoto spadá napr. zajistit budovy a techniku dobrovolným sborům či připravit je po odborné stránce. V této činnosti je jim nápomocné Sdružení hasičů CMS, které se podílí na vzdělávání členů SDH v oblasti prevence, ochrany obyvatelstva a represe. Připravuje odbornou literaturu, řídí odborné kurzy a tvoří jejich osnovy. Dále se účastní na vývoji legislativy v PO, na organizaci hasičských soutěží, výchově i vzdělávání dětí a mládeže od 6 do 18 let či opět obnovuje mezinárodní vztahy. Řídí a vede sdružení i na společenské úrovni, kdy pořádá různé společenské akce. V tomto s nimi spolupracují orgány státní správy, samosprávy a právnické i podnikající fyzické osoby.

⁸⁸ STB – státní bezpečnost, tajná složka sboru národní bezpečnosti v Československu v době komunismu.

⁸⁹ Dostupné na Web: <http://www.dh.cz/>

Od 1. ledna 1995 nastávají další zmeny, nebot přichází zákon c. 203 / 1994 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady c. 133 / 1985 Sb., o požární ochraně a vzniká tak Hasičský záchranný sbor České republiky řízený ministerstvem vnitra. Hlavním úkolem hasičského sboru je chránit životy, zdraví a majetek občanů. Rovněž ale poskytovat pomoc při živelných pohromách a jiných mimorádných událostech. Sbor se po novelizaci skládal z ředitelství HZS ČR, ze vzdělávacích technických zařízení MV, hasičských záchranných sborů okresů, hasičského záchranného sboru hlavního města Prahy a hasičských záchranných sborů měst Brna, Ostravy a Plzně. Ministerstvo vnitra a okresní úřady byly orgány státní správy na úseku požární ochrany. Do celá ředitelství HZS byl jmenován ministrem vnitra vrchní požární rada. V okresech se řediteli HZS stali okresní požární radové. HZS okresů a měst Prahy, Brna, Ostravy a Plzně byly nadále příspěvkovými organizacemi zřizovanými okresním úřadem. Mohly tedy provádět výdělečnou činnost za úplaty, pokud nebyla ohrožena akceschopnost jednotky. V tomto ohledu záleželo na řediteli okresního hasičského sboru a jeho finančních schopnostech. Okresní úřad sbory řídil, vyjma výkonu služby v požární ochraně, nebot tento úsek náležel ministerstvu vnitra. MV vykonávalo státní požární dozor, do čehož spadalo posuzování dokumentace staveb a jejich technologií v územních obvodech dvou nebo více okresních úřadů. Ministerstvo vnitra mohlo danou problematiku řešit také na žádost okresního úřadu ve zvláště komplikovaném případě. Z hlediska vývoje společnosti a soukromého podnikání byly organizace nové nahrazeny pojmy právnická a podnikající fyzická osoba. Probíhalo posuzování výrobků právnických nebo podnikajících fyzických osob z hlediska požární bezpečnosti, a tyto osoby byly povinny výrobek předložit ke kontrole. Pokud nevyhovoval, mohla být zakázána výroba a prodej, nebo v případě zahraničního zboží jeho dovoz. Opet probíhalo vyšetřování složitějších a náročnějších požárů a provádění expertiz v laboratorii. SPD MV dozoroval a kontroloval činnost SPD okresních úřadů. MV společně s okresními hasičskými sbory sestavovalo finanční podklady pro ministerstvo financí, které pro ně na tomto základe uvolnilo účelově vázané finanční prostředky na porízení investičního majetku, do kterého spadala např. hasičská technika, vecné prostředky požární ochrany atd. Ministerstvu financí byl také předkládán návrh na účelové dotace ze státního rozpočtu České republiky pro HZS okresů a vybraných obcí. S ministerstvem obrany byla organizována požární ochrana na období branné pohotovosti státu. MV připravovalo a řídilo odbornou přípravu v úseku PO a stanovovalo celkovou koncepci dalšího vývoje HZS ČR a dobrovolných sborů PO obce, které jsou poplachovým plánem předurčeny k zásahům mimo svůj hasičský obvod. Tyto úkoly v oblasti

požární ochrany pro ministerstvo vnitra plnilo reditelství HZS CR a vzdělávací a technická zařízení.

Okresní úřad zajišťoval hasičský záchranný sbor okresu po finanční i materiální stránce a doplácel dobrovolným sborům zásahy, které proběhly mimo jejich územní obvod. Obecne závaznou vyhláškou vydával požární poplachový plán okresu a stanovoval zabezpečení požární ochrany v době zvýšeného nebezpečí vzniku požáru, což byla napr. v letních měsících dlouhodobá sucha. Dále byly stanoveny bezpečnostní podmínky v budovách zvláštního významu, jako jsou nemocnice, státní budovy, památky nebo akce s větším počtem osob. Byly určeny zdroje vody na likvidace požáru a plošné rozmístění jednotek PO na území okresu. Rozmístění jednotek spocívá ve stanovení stupne nebezpečí v daném území obce, které vychází z počtu zásahu za určité casové období, ze specifik daného území jako jsou prumyslové nebo historické zóny a z počtu obyvatel. Poté se se zřizovatelem jednotek PO dohodne jejich rozmístění, použití dle vybavení a pusobnost. Zajišťoval také požární ochranu pro období branné pohotovosti státu. Úkoly okresního úřadu v úseku požární ochrany byly delegovány do kompetencí požárního rady, který organizoval cinnost hasičského záchranného sboru okresu a zajišťoval tím úkoly, jako byl výkon státního požárního dozoru, výkon služby, odbornou přípravu, akceschopnost jednotek a jejich velitelu, strojníku, preventistu nebo pripravoval dokumenty a podklady pro orgány státní správy.

Obec plnila úkoly požární ochrany jak v samostatné pusobnosti, tak v prenesené pusobnosti ústředních orgánu státní správy. V samostatné pusobnosti zřizovala jednotku sboru dobrovolných hasicu obce určenou pro zásahy ve svém hasebním obvodu, zajišťovala odbornou přípravu jejich clenu a požárních hlídek. Zaštitovala chod požární ochrany po finanční i materiální stránce, zřizovala ohlašovny požáru a vypracovávala požární dokumentaci obce, jako napr. požární rád. V prenesené pusobnosti provádela preventivní požární kontroly a rešila dané prestupky. Zajišťovala výjezdy své jednotky dle požárního poplachového plánu mimo svuj hasební obvod, které jí byly zpětne dopláceny okresním úřadem.

Cinnost státního požárního dozoru spocívala v kontrolování povinností ústředních orgánu státní správy, právnických osob a podnikajících fyzických osob. Pokud byly tyto osoby vlastníky objektu se zvýšeným požárním nebezpečím, jakými byly napr. provozy na zpracování pevných horlavých látek nebo prostory s výskytem více než 200 osob a jiné další, muselo být na tyto objekty nove zpracované posouzení požárního nebezpečí. Zákon c. 203 / 1994 Sb., byl v tomto ohledu hodne obecný, a tak se v té době financne velmi nákladné

požární posouzení zpracovávalo ve velké míře. Požární posouzení obsahovalo možnosti vzniku požáru dle charakteristiky objektu a cesty jeho šíření, připravovalo případnou evakuaci, osob, zvířat a majetku v závislosti na možnostech. Teoreticky byla propočtena nejúčinnější varianta na likvidaci složitěho požáru a závěr byly stanoveny případné stavební a technické opatření k zabránění vzniku, šíření nebo likvidaci požáru nebo bezpečnější evakuaci osob. Vyhotovené posouzení se predkládalo státnímu požárnímu dozoru ke schválení. Státní požární dozor dál vykonával cinnost, která mu příslušela i z drívejších let. Povinnosti se prenesly i ze závodních organizací na právnické osoby a podnikající fyzické osoby. Pokud mely ve svých objektech zřízeny požární jednotky, musely je po všech stránkách zabezpečovat a udržovat. Mely za povinnost ohlašovat každý požár, který u nich vznikl, udržovat volné zásahové a evakuacní cesty, nástupní plochy pro požární techniky, zajišťovat pravidelné čištění a kontrolu komínu i kourovodu. Povinností bylo rovněž umožnit orgánům státního požárního dozoru nebo preventivní požární kontrole provést danou kontrolní cinnost a predložit jim potřebnou dokumentaci. Temto osobám bylo možné za porušení jejich povinností uložit pokuty až do výše 250 000 Kc, pri opetovném porušení do 500 000 Kc. U obcanu byla výše pokuty stanovena do 15 000 Kc. Pokud se však zdála cinnost nebo provoz natolik nebezpečná, že hrozil bezprostřední vznik požáru a nebyla jiná možnost tomu zabránit, mohlo dojít k vyloučení věci z užívání, k zastavení provozu a nove i k zákazu cinnosti. Preventivní požární kontroly dohlížely na dodržování predpisu o PO, u právnických a podnikajících fyzických osob, kde se nevykonával státní požární dozor a v nebytových prostorách objektu ve vlastnictví nebo užívání fyzických osob. Což znamenalo, že se již neprovádí prohlídky a kontroly v obytných objektech fyzických osob.

Vytvorilo se i nové rozčlenění druhu jednotek PO, do kterého už nebyla zarazena požární hlídka. Existovaly pouze jednotky hasického záchranného sboru okresu, složené z příslušníku, jednotky HZS podniku, které jsou složeny zamestnancu právnických a fyzických podnikajících osob. Ti cinnost vykonávají jako své zamestnání. Poté existovaly jednotky sboru dobrovolných hasicu obce a jednotky dobrovolných hasicu podniku, složené ze zamestnancu právnických a fyzických podnikajících osob, kteří tuto cinnost nevykonávají jako své zamestnání. Zrizování a vedení uvedených hasických sboru a jednotek bylo obdobné jako v predešlých zákonech o požární ochrane. Nove však bylo možné pro zkvalitnění práce a akceschopnosti sboru dobrovolných obce a podniku, aby v jejich jednotkách vykonávali službu profesionální hasici, jak z rad příslušníku, tak i z rad zamestnancu. Tato situace však musela být predem projednána a schválena mezi zainteresovanými subjekty jakými byla napr. obec a okresní úrad. Právnické a podnikající

fyzické osoby, HZS okresu a obce mohly navzájem a spoločne sdužovat prostredky pro vznik spoločné jednotky PO. V praxi to znamenalo, že HZS okresu poprípade poskytl a zajišťoval príslušníky pro činnosť v jednotke a právnická a fyzická podnikajúca osoba zajišťovala jednotku po materiálnej strane. Príslušníkom HZS ČR se vzhľadom k náročnosti jejich práce a zvyšujícím se nárokom na ne kladeným z hľadiska vzdelání, fyzické a zdravotní pripravenosti pomalu zlepšovaly pracovní podmínky. Výrazný prínos v tomto ohľadu mely ozdravné 14 denní pobyty, které byly jednou ročne povinné pro príslušníky starší 40 let, kteří vykonávali obzvlášť obtížnou a zdraví škodlivou práci, sloužili u HZS minimálne 10 let nebo o jejich pobytu rozhodl lékař ze zdravotních duvodu. Príslušníci meli také nárok na stravu a minimálne 30 minutovou prestávku na jídlo a oddech po peti hodinách nepřetržité práce.

Ministr vnitra, vrchní požární rada HZS ČR a okresní požární rada HZS okresu mohl na návrh svých vedoucích pracovníků udelovat odmeny a kárná opatření. Odmeny byly tvoreny vecným darem, peněžitou odmenou nebo mimorádným povýšením a jmenováním do první důstojnické hodnosti. Kárnými opatřeními byla degradace hodnosti o jeden stupeň nebo pozdržené povýšení o jeden rok za zaviněné a opětovné porušení svých povinností týkajících se pracovního poměru. Odborná způsobilost hasičů všech jednotek vznikala, a po uplynutí stanovené doby se znovu overovala, před orgánem k tomu povereným. Tím bylo zpravidla vzdelávací zařízení s příslušnou akreditací. Hasiči na základe odborné zkoušky získali osvědčení, které je opravnovalo vykonávat danou činnosť ve svém pracovním zarazení.

Došlo i k vylepšení platových podmínek, kdy byly dány vládním nariadením c. 79 / 1994 Sb., o platových pomerech zamestnanců ozbrojených sil, bezpečnostních sboru a služeb, orgánu celní správy, příslušníku Sboru požární ochrany a zamestnanců některých dalších organizací (služební platový rád), různé příplatky za pohotovosť, riziko, práci přesčas a jiné další. Od 1. srpna 1998 byl v účinnosti zákon c. 163 / 1998 Sb., kterým se mění zákon c. 133 / 1985 Sb., o požární ochrane. Touto úpravou byly získány podobné výhody, jaké skýtal napr. služební poměr příslušníku policie České republiky. Bylo získáno odchodné, jehož výše byla závislá na délce služby. Peněžní částka se pohybovala mezi dvojnásobkem až šestinásobkem průmerného měsíčního výdelku. Ten náležel při odchodu ze zdravotních duvodu nebo od věkové hranice 45 s podmínkou osmi odsloužených let, bez kázenských trestu a porušených pracovních povinností. Z průmerného výdelku se vypocítávala i náhrada za ztrátu na platu po ukončení pracovního poměru, tzv. výsluha, která náležela příslušníkovi staršímu 45 let s minimálne osmi odslouženými lety po dobu 5 let a příslušníkovi staršímu 55 let až do duchodu.

3.7 Současný stav požární ochrany

Poslední velká reforma veřejné správy, která ovlivnila vývoj Hasického záchranného sboru České republiky, nastala obnovením krajského zřízení a vytvořením vyšších územně samosprávných celků ústavním zákonem č. 347 / 1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Pocínaje 1. lednem 2000 bylo vytvořeno čtrnáct krajů a od 31. prosince 2002 byla ukončena činnost okresních úřadů. Dle zákona č. 320 / 2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, byly z okresních úřadů přeneseny kompetence na nově vzniklé krajské úřady a o s rozšířenou kompetencí. Tyto nové orgány územní samosprávy vykonávají v přenesené působnosti i státní správu. Opet tedy k tomu nastává reorganizace Hasického záchranného sboru (dále jen HZS), která je v této podobě aktuální až do současnosti. K 1. lednu 2001 nabývá účinnosti nový zákon č. 238 / 2000 Sb., o Hasickém záchranném sboru České republiky. Jeho posláním se stala ochrana života a zdraví obyvatel i majetku před požáry či poskytování účinné pomoci při mimořádných událostech. V tomto ohledu začal spolupracovat se správními úřady, se státními a samosprávnými orgány, právníckými a fyzickými osobami, s mezinárodními organizacemi a zahraničními subjekty. Vznikla nová organizační struktura a složky HZS ČR, na které byly přeneseny práva a povinnosti ze staré organizace HZS ČR. Jako součást ministerstva vnitra vzniklo generální ředitelství HZS, do jehož čela stanul generální ředitel a v krajích bylo vytvořeno 14 krajských hasických záchranných sborů, v jejichž čele stanulo 14 krajských ředitelů. Další složkou HZS se stala Střední odborná škola PO a Vyšší odborná škola PO ve Frýdku – Místku. Ostatní vzdělávací, technická a účelová zařízení HZS, jako např. odborná učiliště PO nebo záchranné útvary, jsou zřizovány Generálním ředitelstvím HZS a HZS sbory kraje. Všechny složky HZS ČR jsou financovány z rozpočtu ministerstva vnitra.

Zákon č. 238 / 2000 Sb. zařadil příslušníky HZS ČR do služebního poměru, který je dále upraven zákonem č. 361 / 2003 Sb., o služebním poměru příslušníku bezpečnostních sborů. Na změnu organizace v požární ochraně bylo reagováno i novelizací zákona č. / 1985 Sb., o požární ochraně. Byly stanoveny nové povinnosti ministerstev a jiných státních orgánů, právníckých a podnikajících fyzických osob a fyzických osob. Orgány kraje a obcí začaly v přenesené působnosti vykonávat úkoly státní správy na úseku požární ochrany. Správními úřady se v této oblasti stalo ministerstvo vnitra a HZS kraje. Úkoly ministerstva vnitra byly delegovány na Generální ředitelství HZS a úkoly a povinnosti okresních HZS a

úradu prevzal HZS kraje a kraj. Dnes se HZS kraje skládá z krajského reditelství, územních odborů a popřípadě vzdělávacích zařízení. Krajské reditelství prakticky převzalo úkoly a povinnosti okresních HZS.

V současné době nadále:

- zpracovává koncepci požární ochrany pro svůj kraj,
- jako orgány státní správy vykonává státní požární dozor,
- kontroluje, jak se plní nařízení vydaná orgány kraje,
- odpovídá za připravenost a akceschopnost jednotek HZS kraje,
- zabezpečuje výstavbu a údržbu objektu pro potřeby HZS,
- řídí po odborné stránce výkon služby v jednotkách požární ochrany (JPO),
- koordinuje zabezpečování požární ochrany v kraji s ostatními orgány,
- soustředí uje podklady pro zabezpečení materiálních a finančních prostředků jednotek sboru dobrovolných hasičů (JSDH) vybraných obcí,
- zpracovává podklady k vydání právních předpisů pro příslušné správní orgány kraje v oblastech, které vymezuje zákon,
- soustředí uje a vyhodnocuje informace potřebné pro zásah JPO a řízení záchranných prací,
- zabezpečuje statistické sledování požárů a mimořádných událostí se zásahy JPO na území kraje,
- v rozsahu stanoveném ministerstvem řídí a organizuje odb u přípravu příslušníku, velitele jednotek HZS podniku, velitele a strojníku JSDH obcí a podniku,
- projednává přestupky a správní delikty na úseku PO,
- zpracovává jedenkrát ročně zprávu o stavu PO v kraji a předkládá ji krajskému úradu,
- zabezpečuje preventivně výchovnou, propagacní a edicní činnost na úseku PO podle zamerení stanoveného Generálním reditelstvím HZS.⁹⁰

Území HZS kraje je rozčleneno na jednotlivé územní odbory, které se dále dělí na hasební obvody jednotlivých požárních stanic. Územní odbory mají svá sídla v obcích s rozšířenou působností, dřívejších okresních mestech. Jsou podřízeny krajskému reditelství a v jejich čele jsou reditelé územních odborů, kteří řídí výkon služby, materiální a finanční zabezpečení svých stanic a zajišťují k tomu potřebnou dokumentaci. Pro zabezpečení těchto úkolů jsou na

⁹⁰ Zákon č. 133 / 1985 Sb., o požární ochraně.

centrálních požárních stanicích, kde sídlí i reditelé územních odborů, zřízena konkrétní pracoviště integrovaného záchranného systému a služeb, komunikace a informacích systému a provozní pracoviště. Zde se vše koordinuje, připravuje se např. akceschopnost jednotek a jejich odborná příprava, plánují se nákupy, údržba a kontrola požární techniky, vecných a osobních prostředků či opravy a běžná údržba budov. Požární stanice HZS přísluší pod jednotlivé územní odbory v rámci HZS kraje a jsou dislokovány ve statutárních městech a obcích s rozšířenou působností. Stanici řídí velitel stanice, který je podřízený rediteli územního odboru. Velitel stanice organizuje výkon služby na stanici a spolupracuje se starosty a veliteli jednotek sboru dobrovolných hasičů ve svém správním území. Na stanicích jsou zřízeny jednotky HZS kraje.

Jednotky jako takové jsou dnes rozděleny na jednotky HZS kraje, HZS podniku, SDH obce a SDH podniku. Podrobnější úprava jejich organizace a činností je uvedena v prováděcí vyhlášce č. 247 / 2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany k zákonu č. 133 / 1985 Sb., o požární ochraně. Jsou zde přesně vymezeny i podmínky jejich zřízení. Jednotka jako taková je tvořena požární technikou, vecnými prostředky PO a početními stavy. Jednotky HZS kraje a podniku jsou složeny z příslušníku a jednotky SDH obce a podniku z členu. Hasiči v těchto jednotkách jsou na principu podřízenosti a nadřízenosti rozděleni do čet, družstev a skupin. U hasičů z povolání je 24 hodinový výkon služby rozdělen na organizační a operační řízení. Organizační řízení začíná nástupem do stanice a je spojeno s veškerým dením na stanici, až do doby než dojde k vyhlášení poplachu a k výjezdu na zásah s danou událostí. V té době jednotka přechází do operačního řízení a setrvává v něm až do návratu na základnu. Organizační řízení spočívá v udržení akceschopnosti jednotky a zahrnuje odbornou a fyzickou přípravu příslušníku, zajištění predepsaných početních stavů na stanici, připravenost techniky a vecných prostředků. V operačním řízení jsou vymezena práva a povinnosti příslušníku při zásahu a pravidla jeho průběhu - např. jsou stanoveny časy výjezdu dle druhu a typu jednotky či jsou daná pravidla přednostního velení u zásahu a jeho řízení.

Krajské úřady převzaly povinnosti okresních úřadů v požární ochraně. Změna nastala v postavení Hasičského záchranného sboru, který již není příspěvkovou organizací jako za okresních úřadů, ale plně spadá do kompetencí a rozpočtu ministerstva vnitra. Hasičský záchranný sbor kraje s krajským úřadem dle zákona č. 133 / 1985 Sb., o požární ochraně, projednává koncepci požární ochrany v kraji, vytvářejí podmínky pro dislokaci a vybavení jednotek HZS, organizují požární ochranu v období stavu ohrožení státu a válečného stavu. Kraj hradí, k zabezpečení plošného pokrytí svého území jednotkami požární ochrany, náklady jednotkám SDH vybraných obcí za zásahy mimo jejich územní obvod a podílí se na

financování jejich akceschopnosti i obnovy požární techniky. Rada kraje vydává nařízením kraje požární poplachový plán. Ten upřesňuje seznam jednotek PO v kraji a zásady vzájemné soucinnosti mezi nimi. Což znamená, že jednotky PO jsou dislokovány ve svém hasebním obvodu svého zřizovatele. Na tomto území jsou předurčeny plošným pokrytím nebo vlastní předurčeností (vybaveností) na dané události v daném stupni požárního poplachu. Tyto stupně jsou čtyři, v prvním stupni zasahují max. 4 jednotky PO, ve druhém stupni max. 10 JPO, ve třetím stupni max. 15 JPO a ve 4 zvláštním stupni zasahuje více jak 15 JPO. Vyhlášení poplachu temto jednotkám provádí krajské operační a informační středisko HZS. Kraj také stanovuje jako dříve okresní úřad, svým nařízením podmínky k zabezpečení plošného pokrytí svého území a určuje zdroje vody k hašení. Tímto také zabezpečuje PO při zvýšeném nebezpečí vzniku požáru, v budovách zvláštního významu a při akcích, kterých se zúčastňuje větší počet osob. HZS kraje a obcím s jednotkami SDH přispívá kraj finanční částkou na jejich potřeby, aby bylo zajištěno plošné pokrytí jeho území.

Obec ve své samostatné působnosti v požární ochraně nadále zřizuje svou jednotku sboru dobrovolných hasičů (JSDH) a zajišťuje jí po materiální, ale rovněž finanční stránce. Zabezpečuje její akceschopnost a odbornou přípravu. Svým členům proplácí povinné zdravotní prohlídky a ušlý výdělek, tzv. refundace, za činnost u zásahu nebo cvičení ve své pracovní době. Při náročných nebo dlouhotrvajících zásazích v katastrálním území obce se obec stará o zasahující členy dobrovolných jednotek, a to jak svých, tak i sousedních. Do této péče spadají i osoby, které poskytují osobní pomoc. Obec také zabezpečuje vlastní zdroje vody na hašení, zřizuje ohlašovací požáru a obecně závaznou vyhláškou vydává požární rád a stanovuje podmínky PO při akcích s větším počtem osob. Obec již nezajišťuje provádění preventivních prohlídek PO, jako v predešlých letech a také jí nejsou zásahy propláceny, jako za okresních úřadu. V mnoha ohledech týkajících se odborné přípravy nebo preventivně výchovné činnosti spolupracuje se Sdružením hasičů Čech, Moravy, Slezska a HZS kraje.

Zákon č. 133 / 1985 Sb., o požární ochraně, uvádí, že státní požární dozor vykonává Generální ředitelství HZS a HZS kraje. Ministerstvo vnitra k tomuto zákonu vydalo prováděcí vyhlášku č. 246 / 2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci). Přesně vymezuje vybavení v objektech právnických a fyzických podnikajících osob věcnými prostředky PO, např. hasičím přístrojem a bezpečnostními zařízeními, kterými jsou např. zařízení pro detekci plynu, elektrická požární signalizace a zařízení pro odvod tepla i kouře. Státní požární dozor kontroluje dodržování předpisu a povinností týkajících se PO. Nevykonává se pouze u staveb, které nevyžadují stavební povolení nebo ohlášení. Kontroly SPD se týkají opět dokumentací týkajících se

územního plánování, projektových dokumentací samotné stavby, zda jsou dodržována všechna pravidla požární bezpečnosti při samotné realizaci konkrétní stavby. Dále se zabývá posuzováním výrobku z hlediska bezpečnosti, vývojem požárne bezpečnostních zařízení, zjišťováním příčin vzniku požáru, kontrolou připravenosti a akceschopnosti JPO a v neposlední rade schvalováním požárního posouzení na cinnosti s vysokým požárním nebezpečím. Nove došlo k rozdělení cinností dle míry požárního nebezpečí na cinnosti bez zvýšeného požárního nebezpečí, se zvýšeným požárním nebezpečím a s vysokým požárním nebezpečím. Jednotlivé cinnosti jsou presne specifikovány a vymezeny. Je jasne dáno, na které objekty se zpracovává požární posouzení odborně způsobilou osobou. Urcena jsou také práva a povinnosti právnických či fyzických podnikajících osob v daných objektech a nároky na bezpečnostní zařízení. To se týká určení daného druhu bezpečnostního zařízení pro konkrétní objekt a stanovení jeho pravidelných kontrol a údržby. Právnické a podnikající fyzické osoby dle zarazení do dané kategorie požárního nebezpečí organizují úkony, k zajištění požární bezpečnosti ve svém objektu. Do toho napr. spadají požární hlídky, školení zamestnancu, zřízení jednotky HZS podniku nebo SDH podniku, vedení požární dokumentace, jako napr. požárního rádu, udržování elektronické požární signalizace a jiné další.

SPD se při vykonávání preventivních požárních kontrol taktéž řídí dle toho, do jaké kategorie požárního nebezpečí daný objekt patří. Je stanoveno, kde se preventivní prohlídky vykonávají, v jakém časovém intervalu a co je jejich predmetem a cílem. Výstupem těchto kontrol je zápis do požární knihy. Pokud se zjistí určité nedostatky, může SPD uložit právnickým a podnikajícím fyzickým osobám pokutu. V případě porušení predpisu u cinnosti bez zvýšeného požárního nebezpečí je to částka do 250 tis. Kč, u zvýšeného požárního nebezpečí je to do 500 tis. Kč a u cinnosti s vysokým požárním nebezpečím až do 1 milionu Kč. Pokud by tyto subjekty zrušily jednotku požární ochrany souhlasu HZS kraje, může jim být uložena pokuta až do výše 10 milionu Kč. V případě, že hrozí bezprostřední nebezpečí vzniku požáru a nelze tomu zabránit jinými opatřeními, může SPD rozhodnout jako již dříve o vyloučení věci z užívání, zákazu cinnosti a zastavení provozu. Povinnosti a zákazy jsou dány i fyzickým osobám a za jejich porušení jim může být v prestupkovém řízení uložena pokuta až do výše 25 tis. Kč.

Vývoj a množství událostí si vyžádalo potrebu mít na místě zásahu všechny zainteresované složky s danou organizací a svými povinnostmi. Proto byl zákonem c. 239 / 2000 Sb., o integrovaném záchranném systému tento systém upraven a vymezen. Hasičský záchranný sbor ČR a další jednotky PO zarazené do plošného pokrytí území se spolu se

zdravotnickou záchrannou službou a Policií ČR staly základními složkami integrovaného záchranného systému (IZS). Byly určeny i ostatní složky IZS, ze kterých byly vyceleny jejich síly a prostředky na pomoc při mimorádných událostech, při provádění záchranných a likvidacních prací. Výpomoc je dohodnuta předem na základě smlouvy s konkrétním subjektem a je na vyžádání. To znamená, že např. HZS kraje podepíše smlouvu s charitativní organizací a bude si ji moci vyžádat k zásahu na pomoc občanům. Ostatní složky IZS jsou zejména ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví⁹¹, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů. O společnou koordinaci a postup všech těchto složek IZS se stará operační a informační středisko IZS, které je dislokováno u každého HZS kraje a generálního ředitelství ČR.

Zákon o IZS specifikuje postavení a úkoly státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků při zmíněných událostech. Ministerstvo vnitra provádí přípravy na mimorádné události a s ministerstvem zahraničí plánuje i poskytuje humanitární pomoc mimo ČR. Koordinuje také činnost a postupy ostatních ministerstev, krajských a obecních úřadů i právnických a fyzických podnikajících osob. Při společném zásahu složek IZS je velitelem zásahu velitel jednotky PO, pokud to však zvláštní předpis nestanoví jinak. Zpravidla se velitelem zásahu stává ten, jehož specifika činností u události prevládají.

Narízením vlády č. 463 / 2000 Sb., o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právnickými osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva. Tím se ČR zapojila do mezinárodních záchranných operací při mimorádných událostech. Na místo může vyslat záchrannou jednotku, která je po záštitou ministerstva vnitra a je složená z příslušníků HZS ČR, popřípadě dalších členů složek IZS. Mimo vyslání celé jednotky mohou na místo události vyjet jen konkrétní odborníci nebo mohou být poskytnuty odborné informace a humanitární pomoc.

Pro podrobnější úpravu koordinace, úkolu a činností složek IZS byla ministerstvem vnitra vydána vyhláška č. 328 / 2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému. Upravuje organizaci zásahu jeho vedení v různých stupních řízení. Koordinaci činností na místě zásahu má v taktické úrovni velitel zásahu. Ten řídí provedení záchranných a likvidacních prací, rozdává rozkazy a předává informace na operační a informační středisko HZS kraje, které zajišťuje zásah na operační úrovni. Řízení na

⁹¹ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.

strategické úrovni zajišťuje ministerstvo vnitra, hejtman kraje a starosta obce s rozšířenou působností. Vychází se při tom z havarijních plánů, které zpracovává HZS kraje na základě zjištěných údajů o rizicích v dané oblasti. Rizika se analyzují a po vyhodnocení se určí možný vznik a rozsah mimořádné události. Podle rozsahu události se dle poplachového plánu vyhláší stupeň poplachu.

Krizovým řízením se přímo zabývá zákon č. 240 / 2000 o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon). Vymezuje působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků, práva a povinnosti právnických i fyzických osob při přípravě na krizové situace. Jsou zde upraveny krizové stavy, které mají tři stupně - stav nebezpečí, nouzový stav a stav ohrožení státu. Stav nebezpečí vyhláší hejtman kraje pro svůj kraj, a to max. na 30 dnů. Stav nouze a ohrožení státu vyhláší vláda. HZS kraje připravuje dokumenty na krizové situace, sbírá potřebná data a při samotných krizových situacích plní úkoly udělené vládou, ministerstvy a jinými správními úřady. Dané úkoly pro případné řešení krizových situací, např. jejich přípravu, finanční stránku a potřebné dokumenty pro krizové stavy řeší bezpečnostní rada kraje a určené obce. Aktuální již vzniklé situace řeší krizový štáb. V bezpečnostní radě i krizovém štábu jsou příslušníci HZS kraje. Do bezpečnostní rady určené obce je zarazen i velitel místních dobrovolných hasičů, pokud je obec zřídila. Pro zajištění úkolů a povinností v průběhu krizových stavů mají HZS ČR přednostní zásobování.

Z důvodu sjednocení pracovněprávních vztahů u bezpečnostních sborů a k lepšímu zajištění výkonu služby a úkolů, které s touto problematikou souvisejí, byl dne 23. září 2003 vydán zákon č. 361 / 2003 Sb., o služebním poměru příslušníka bezpečnostního sboru. Jeho účinnost byla však až od 1. ledna 2007. Uplatňování tohoto zákona má za stát v pravomoci ředitel bezpečnostního sboru. Ten připravuje systematizaci bezpečnostního sboru, což znamená, že stanovuje početní stavy příslušníka a jejich funkční zarazení a s tím i související roční finanční rozpočet na služební příjem. Změna nastala u udelování hodností, které se zvyšovaly s nárůstem odsloužených let. Hodnost je dnes pevně přidělena a spjata s vykonáváním určité funkce, je podmíněna dosaženým vzděláním a náleží k ní platová tarifní třída. Došlo ke zrušení hodnostního příplatku a základní platový tarif se dnes navyšuje tarifními stupni v dané tarifní třídě po odsloužených letech. Služební poměr vzniká na dobu určitou a neurčitou. Doba určitá se prakticky stala doba u zkušební, a to až na dobu 3 let. Pro přijetí do služebního poměru se musí splňovat všechny předpoklady již z dob minulých. K těmto předpokladům však přibylo, že příslušník nesmí být členem politické strany nebo hnutí, a nesmí vykonávat podnikatelskou činnost. Po přijetí do služebního poměru musí složit slib, ve kterém se nově zavazuje, že při ochraně zájmu České republiky nebude váhat nasadit i

vlastní život. Tato přísaha vznikla až v éře, kdy Hasičský záchranný sbor pristoupil do služebního poměru.

Při obsazování volných služebních míst mají přednost příslušníci vlastního bezpečnostního sboru, před příslušníky ostatních sborů a před občany přicházejícími z civilu. Pokud příslušníkovi dovolí zdravotní a fyzický stav dále vykonávat službu a bude splňovat i ostatní předpoklady pro její výkon, může ze služebního poměru odejít až ve věku 65 let. V zákoně jsou uvedeny i káznenské odmeny a tresty nebo možnosti převelení. Změna nastala v úpravě pracovní doby, která se skládá u 24 hodinových z 16 hodin výkonu práce a 8 hodin pracovní pohotovosti. Dále následuje 48 hodin volna, ve kterém může být příslušníkovi nařízena práce přesčas do 150 hodin za rok, a to bez nároku na její proplacení. Dá se říci, že k výhodám služebního poměru patří 6 týdnů dovolené a nárok, po nejméně 15 odsloužených letech, na výsluhový příspěvek a ozdravný pobyt. Výhody však začínají pozbývat na zajímavosti, neboť výsluhový příspěvek začal být danen a ozdravné pobyty jsou omezovány finančními prostředky HZS. K nevýhodám služebního zákona patří v dané systematizaci nepružné obsazování volných služebních míst. Například příslušník zarazený ve třetí tarifní třídě na funkci hasič, i když splňuje dobu praxe, nemůže, pokud nemá vysokoškolské vzdělání, přeskočit 4 tarifní třídu a mít možnost dostat se do 4. tarifní třídy na funkci velitele družstva. Pokud není tabulkově volná 4. tarifní třída, aby byla příslušníkovi propuštěna před dalším postupem, nemá možnost tohoto kariérního postupu. Velmi schopní příslušníci se popsanou hierarchií prakticky nemohou přihlásit do výběrových řízení a ucházet se o volná služební místa.

Zatím poslední změna v organizační struktuře HZS ČR nastala příchodem záchranných útvarů od Armády ČR a jejím začleněním do struktury HZS ČR, která se provedla na základě vládního usnesení č. 1194 z 22. října 2007. Od 1. ledna 2009 je tak Záchranný útvar v Hlucíně součástí HZS ČR. Tento útvar se specializuje na mimořádné události a úkoly. Zajišťuje záchranou a humanitární činnost jak v ČR, tak i v zahraničí a provádí obnovu postižených oblastí, např. po zemetresení či povodních. Mimo záchranné úkoly provádí i výcvik a odbornou specializovanou přípravu pro příslušníky HZS, do které patří záchranná kynologie, výcvik potápecu, pyrotechnická služba a autoškola. K plnění zmíněných úkolů používají specializovanou těžkou techniku, která se běžně nevyskytuje na stanicích HZS. Dle předem vytvořených plánů je útvar schopen na vyžádání určitý časový úsek poskytnout danou pomoc na místě zásahu, kde spadá pod velení velitele zásahu HZS.

Záver

Svou prací jsem se snažil přiblížit historii požární ochrany a organizaci HZS s postupně se vyvíjejícími pracovními podmínkami hasičů na území Cech, Moravy a Slezska. Daná problematika je tak složitá a obsáhlá, že se zdaleka nepodařilo popsat veškeré události ve vývoji požární ochrany. Snažil jsem se pouze shrnout nejdůležitější klíčové momenty, které znamenaly určitý posun a modernizaci v požární ochraně.

Počátky sahají až do Římské říše, kdy byl systém požární ochrany na tehdejší dobu na poměrně vysoké úrovni. Poté nastal úpadek a k obnově dochází až ve středověku s prvními velkými požáry. Zacínají se tvořit první pravidla, která se pomalu přenášejí do požárních rádu a utvářejí tak první právní základy této problematiky. Lidé ve zmíněné době byli nařízenými prakticky donuceni pod různými sankcemi vykonávat úkony a úkoly vedoucí k likvidaci či zamezení šíření požáru, a to aniž by měli adekvátní výcvik, znalosti nebo vybavení. Posun nastává v dobách reforem Marie Terezie a Josefa II, kdy se sjednocují požární rády s místní působností a vznikají tak rády celozemské. Úkoly a organizace požární ochrany přechází plně do kompetencí a působnosti měst a obcí, které je začínají zajišťovat, jak po stránce finanční, materiální, tak i fyzické. Postupně se vyvíjí dobrovolnická činnost založená v dobré víře pomáhat druhým a na základě těch nejlepších charakterových vlastností člověka, kterými jsou nesobeckost, obětavost a spravedlnost. Rozšiřovala se i vlna vlastenectví a národního uvědomění. Ve 2. pol. 19. stol. vznikají první zemské zákony o požární ochraně zabývající se požární represí a prevencí, čímž tvoří právní základ pro tvorbu předpisů následujících. Ve velkých městech s dobrou finanční situací začaly vznikat první profesionální sbory.

V první republice jsem zaznamenal velký rozvoj spolkového života a dobrovolnictví v oblasti záchranářství, a to přesto, že byla těžká poválečná doba, která se potýkala s nedostatkem finančních prostředků. Technický pokrok zajistil větší možnosti nasazení samotné techniky i lidí s ohledem na jejich bezpečnost. Blížící se nový válečný konflikt přidružil k hasičským sborům protiletectvou ochranu, která spadala V tomto ohledu jí začalo řídit ministerstvo vnitra.

Za protektorátu se již vybuďovala první hierarchická struktura řízení hasičského sboru z povolání, tehdy ještě požární policie, orgány státní správy, konkrétně ministerstvem vnitra, kterou po finanční a materiální stránce zabezpečovala samospráva. Tento model prakticky vydržel až do začátku 21. stol., než vstoupil Hasičský záchranný sbor do služebního poměru a plně začal spadat do kompetencí orgánu státní správy. Spolkový společenský život

se zastavil, aby nebyly ohroženy zájmy Třetí říše. Opet nastaly zásadní legislativní zmeny, kde mimo vládního nařízení o požární ochraně, byly nové vytvořeny i právní předpisy, které tuto problematiku dále rozšiřovaly a více konkretizovaly.

V poválečných letech došlo k budování nové struktury požární ochrany. Organizace se hasiči oddělili od orgánu policie, ke kterému přináleželi a vznikl samostatný úsek požární ochrany pod městy a obcemi řízený ministerstvem vnitra. Vytvářely se samostatné odbory zabývající se represí a prevencí. Vývoj probíhal v 50. letech velmi intenzivně, protože během 8 let vznikly tři zákony o požární ochraně. Další roky byly poznamenány politickým vývojem, kdy byly posíleny dobrovolné organizace, a Československý svaz požární ochrany získal značná práva.

Od pol. 80. let proběhlo mnoho událostí. Po 27 letech byl schválen nový zákon o PO, udály se zmeny ve státním zřízení a jako součást bezpečnostních složek vznikl Hasičský záchranný sbor České republiky. Okruh činností a událostí, na které musí být HZS ČR denne připraven, zabírá velký rádius znalostí z různých vedních oborů. Na příslušníky jsou kladeny značné nároky týkající se jejich odbornosti, fyzické i psychické kondice a zdravotního stavu. Po vstupu této složky do služebního poměru došlo k omezení určitých práv člověka. Vzhledem ke špatné finanční situaci ve státní správě jsou zmíněné ztráty práv příslušníkům stále hůře kompenzovány. Dále, dle všech dostupných informací, hrozí v následujících letech rušení požárních stanic a snižování početních stavů. Výsluhový příspěvek svým finančním snížením prakticky přestal plnit svou funkci za odslouženou službu pro stát.

Z mého pohledu neexistují v legislativě o požární ochraně žádná jiná podpurná opatření, která by pomohla příslušníkům po dlouholetém skončení služebního poměru k zarazení do běžného občanského života. Celý život se příslušník dlouhodobě specializuje na záchranná činnost, které je ovšem v běžném životě špatně uplatnitelné. Z tohoto důvodu by možná stálo za úvahu umožnit příslušníkům např. rekvalifikaci již během své služby, jako tomu bylo dáno zákonem o PO v 50. letech, a připravit je na další život. Dalším krokem by např. mohlo být opětovné zapojení pojišťoven a odvádění určitého procenta z jejich zisku do rozpočtu HZS ČR, který by díky tomuto příspěvku mohl lépe plnit svoji funkci.

Resumé

My essay is dedicated to development and organization of the fire and rescue services in Czech countries. First fire precautions were arranged far in 17th century. Since then, first official rules and fire orders have been systematically developed and represented first law limits in anti-fire sector. These fire orders played important part in prevention and fighting the fire. Looking in the history, at the time of Marie Teresia and Joseph the 2nd all local rules were united and established as countrywide, to improve fire precautions.

Expansion of very first voluntary and professional fire brigades is mentioned in the essay, as well as the way they were controlled by government and particular legislations at that time. The development, organization and structure of the Fire Department is embed in the particular historical period of the Czech country, including present situation.

The essay is divided in two main time periods, when first conducts the survey of fire brigade from 10th century till the 1. World War, and the other part includes period from 1918 when the Czechoslovakian Republic was established, until now. Historical changes, especially period after Revolution in November 1989, influenced fundamentally organization and establishment of the Fire Department. Czech Republic accepted democratic government and market economy, and major changes has been made in financing, organization and legislation. The most important actions until present time are included in the essay.

Použitá literatura

a) monografie

BUDÍK, F. a kol. Dejiny požární ochrany Český Krumlov. Praha : Propagacní tvorba Praha, 1987.

FRÜHWIRTH, J. - CIMALOVÁ, L. 100 let dobrovolné požární ochrany v Ostrave. Ostrava : Městská inspekce požární ochrany Národního výboru města Ostravy, 1972. ISBN neuved.

KOLEKTIV AUTORU, Stručný průřez historií hasičů v českých zemích. Praha : Ministerstvo vnitra – generální ředitelství HZS ČR, 2001. ISBN 80-86284-15-8

NITRA, J. Ohně a lidé v českých zemích do roku 1895. Nové Město nad Metují : Vydavatelství Hasici s. r. o., 2010. ISBN 978-80-904606-0-7

PROKOP, V. Dejiny požární ochrany města Plzně. Plzeň : Městský výbor svazu požární ochrany v Plzni a základní organizace svazu požární ochrany Plzeň – Skvrnany, 1990.

SEDLÁK, M. 100 let požární služby z povolání 1892 – 1992. Plzeň : Sbor požární ochrany - městský útvar – městská správa.

SZASZO, M. Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích. Český Tešín : Ministerstvo vnitra – generální ředitelství HZS ČR, 2010. ISBN 978-80-86640-60-0

WALLINGTON, N. Světová encyklopedie Hasičské automobily & historie hasičství. Dobruška : Rebo Productions CZ, spol. s r. o., 2005. ISBN 80-7234-413-7

b) internetové zdroje

<http://kramerius.nkp.cz>

<http://www.firehistory.ihasici.cz>

<http://cs.wikipedia.org>

<http://www.hzscr.cz>

<http://www.osh.cz>

<http://www.dh.cz>

<http://www.sospofm.cz>

c) právní normy

Zákon c. 134 / 1867 r. z., o právu spolcovacím

Zákon c. 135 / 1867 r. z., o právu shromažďovacím

Zákon c. 45 českého zemského zákoníku ze dne 25. května 1876, kterým se vydává řád policie v příčině ohně pro království České

Vládní nařízení c. 62 / 1941 Sb., k odvrácení požáru zavinených nedbalostí

Vládní nařízení c. 439 / 1941 Sb., o závaznosti ceskomoravských norem požárne – technických

Vládní nařízení c. 31 / 1942 Sb., o dani z požární ochrany

Vládní nařízení c. 258 / 1943 Sb., jímž se vydávají stanovy výzbrojní ústředny pro Čechy a Moravu

Vládní nařízení c. 77 / 1944 Sb., o protektorátní policii

Vládní nařízení c. 168 / 1944 Sb., o náhrade ztráty na výdelku příslušníkem hasičstev

Vládní nařízení c. 30 / 1942 Sb., o vecech požární ochrany

Dekret prezidenta republiky c. 5 / 1945 Sb., o neplatnosti některých majetkove – právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němcu, Maďarů, zrádce a kolaborantu a některých organizací a ústavu

Dekret prezidenta c. 81 / 1945 Sb., o některých opatřeních v oboru spolkovém

Vládní nařízení c. 5 / 1945 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů

Vládní nařízení c. 229/ 1947 Sb., jímž se vymezují úkoly národní bezpečnosti

Zákon c. 40 / 1948 Sb., o trestní ochraně proti požárům

Ústava Československé republiky 150 / 1948 Sb.

Zákon c. 280 / 1948 Sb., o krajském zřízení

Vládní nařízení c. 305 / 1948 Sb., o některých přesunech působnosti ve veřejné správě

Vládní nařízení c. 301 / 1948 Sb., o bezpečnostních referátech krajských národních výborů

Zákon c. 62 / 1950 Sb., o ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami

Vládní nařízení c. 135 / 1950 Sb., o organizaci ochrany před požáry a jinými živelnými pohromami

Zákon c. 66 / 1950 sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců

Vyhláška ministerstva vnitra c. 206 / 1951 Ú. l., o pracovních a platových pomerech příslušníku veřejných požárních sboru z povolání a příslušníku velitelství požární ochrany

Vládní nařízení c. 12 / 1951 Sb., o náhrade škody příslušníkum hasičstva a jiným osobám v oboru ochrany před požáry a jinými živelnými pohromami

Vyhláška MV c. 317 / 1951 Ú. l., o technickém vedení zásahu požárních sboru

Vyhláška MV c. 91 / 1952 Ú. l., kterou se vydává služební a disciplinární rád pro příslušníky požárních sboru, požárních hlídek a pro příslušníky velitelství požární ochrany

Vyhláška MV c. 61 / 1952 Ú. l., o požárních prohlídkách

Zákon c. 68 / 1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních

Zákon c. 35 / 1953 Sb., o státním požárním dozoru a požární ochraně

Vládní nařízení c. 95 / 1953 Sb. o organizaci státního požárního dozoru a požární ochrany

Vyhláška MV c. 384 / 1953 Ú. l., o zřízení městských a obvodních inspekcí státního požárního dozoru

Vyhláška MV c. 385 / 1953 Ú. l., o provádění kontrol orgány státního požárního dozoru a o řízení při ukládání pokut těmito orgány

Vyhláška MV c. 169 / 1955 Ú. l., o zajištění a organizaci požární ochrany v závodech

Zákon c. 18 / 1958 Sb., o požární ochraně

Vyhláška MV c. 106 / 1959 Ú. l., o organizaci požární ochrany

Zákon c. 133 / 1985 Sb., o požární ochraně

Narízení vlády c. 34 / 1986 Sb., o jednorázovém mimorádném odškodnování osob za poškození zdraví při plnění úkolu požární ochrany

Vyhláška MV CSR c. 37 / 1986 Sb., kterou se provádějí á ustanovení zákona České národní rady o požární ochraně

Zákone c. 367 / 1990 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Zákon CNR c. 425 / 1990 Sb., o okresních úradech, úprave jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících

Vyhláška ministerstva financí c. 205 / 1991 Sb., o hospodření s rozpočtovými prostředky státního rozpočtu České republiky a o finančním hospodření rozpočtových a příspěvkových organizací

Zákon c. 451/ 1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní republiky, České a Slovenské republiky

Zákon c. 83 / 1990 Sb., o sdružení občanů

Vládní nařízení c. 79 / 1994 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ozbrojených sil, bezpečnostních sborů a služeb, orgánu celní správy, příslušníku Sboru ochrany a zaměstnanců některých dalších organizací (služební platový řád)

Ústavní zákon c. 347 / 1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady c. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon c. 320 / 2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů

Zákon c. 238 / 2000 Sb., o Hasickém záchranném sboru České republiky

Vyhláška MV c. 247 / 2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany

Vyhláška MV c. 246 / 2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci)

Zákon c. 239 / 2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů

Narízení vlády c. 463 / 2000 Sb., o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právními osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva

Vyhláška MV c. 328 / 2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému

Zákon c. 240 / 2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)

Zákon c. 361 / 2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů